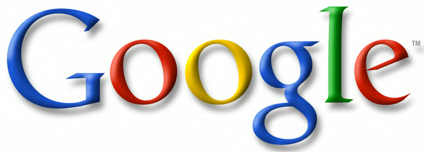
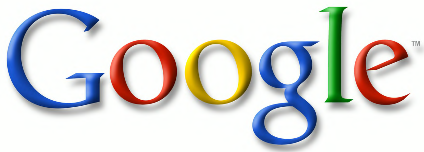
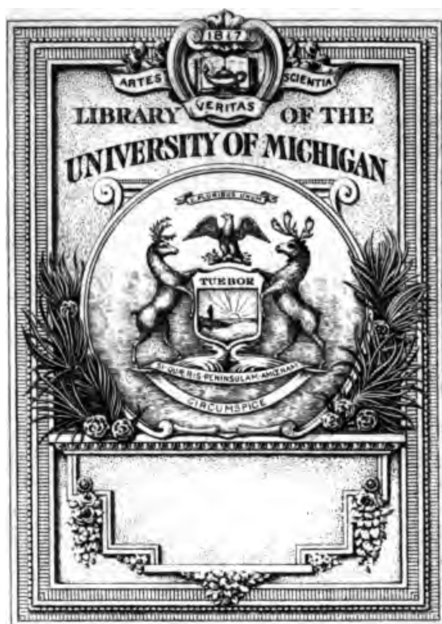

1817
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

OVER

DE HOLLANDSCHE EN VLAEMSCHE

SCHRYFWYZEN

VAN HET

NEDERDUITSCH.

OVER
DE HOLLANDSCHE EN VLAEMSCHE SCHRYFWYZEN

VAN HET

NEDERDUITSCH.

DOOR

J. F. WILLEMS,

1793-1846

CORRESPONDEREND LID VAN HET KONINGLYK-NEDERLANDSCHE INSTITUET, ENZ.

Ne quis tamquam parva fastidiat grammatices elementa: non quia magnæ sit operæ, consonantes a vocalibus discernere, ipsasque eas in semivocalium numerum mutarumque partiri; sed quia interiora velut sacri hujus adeuntibus apparebit multa rerum subtilitas, quæ non modo acuere ingenia puerilia, sed exercere altissimam quoque eruditionem ac scientiam possit.

(QUINTILIANUS, de instit. orator. I. 4.)

ANTWERPEN,

BY DE WED.e J. S. SCHOESETTERS.

1824.

waerop deze prysvraeg was voorgesteld, eenigzins ongeschikt en ondoelmatig voorkwam(1), *doordien men de zaek geheel* a posteriori *beschouwd, en bepaeldelyk gegrond wilde hebben op de schriften van verdienstelyke taelopbouwers, dergelyke er in Braband geen bestaen, zoo beproefde ik toch myne over dit onderwerp gemaekte aenteekeningen, den vorm van een afzonderlyk* Tractaetjen *te geven, en, ter beantwoording, aen dat Genootschap in te zenden.*

Een geruimen tyd verstreek, zonder dat van deze prysuitschryving en beantwoording iets scheen te zullen worden. Het Lokael van Concordia *brandde af, en nu twyfelt men aen het verder bestaen van dat Genootschap. Zeker gaet het, dat er over de ingekomene stukken nog niets beslist, en geen verslag geleverd is.*

(1) Zie dezelve hierachter bl. 10.

In dien toestand van zaken heb ik gemeend het slot der opgenoemde Verhandeling niet langer mynen inteekenaren te mogen onthouden, en heb dus myn ingezonden stuk aen den heer Secretaris van het Brusselsche Genootschap terug gevraegd, die ook zoo vriendelyk is geweest my het zelve te zenden.

En dit stuk, waerde Lezer! ontvangt gy hier, zoo als het door my voor Concordia *geschreven was, met byvoeging slechts van een paer aenteekeningen en verbeteringen. Het werkjen is, gelyk gy zien zult, vervat in die Spelling en Tael, welke ik my voorstel dat de* algemeene Nederlandsche *mag genoemd worden, of althans behoorde te zyn.*

Het zoude my niet moeilyk geweest zyn veel, van hetgene daerin voorgedragen is, met aenhalingen en voorbeelden uit de schriften der Ouden op te hel-

waerop deze prysvraeg was voorgesteld, eenigzins ongeschikt en ondoelmatig voorkwam(1), *doordien men de zaek geheel* a posteriori *beschouwd, en bepaeldelyk gegrond wilde hebben op de schriften van verdienstelyke taelopbouwers, dergelyke er in Braband geen bestaen, zoo beproefde ik toch myne over dit onderwerp gemaekte aenteekeningen, den vorm van een afzonderlyk* Tractaetjen *te geven, en, ter beantwoording, aen dat Genootschap in te zenden.*

Een geruimen tyd verstreek, zonder dat van deze prysuitschryving en beantwoording iets scheen te zullen worden. Het Lokael van Concordia *brandde af, en nu twyfelt men aen het verder bestaen van dat Genootschap. Zeker gaet het, dat er over de ingekomene stukken nog niets beslist, en geen verslag geleverd is.*

(1) Zie dezelve hierachter bl. 10.

In dien toestand van zaken heb ik gemeend het slot der opgenoemde Verhandeling niet langer mynen inteekenaren te mogen onthouden, en heb dus myn ingezonden stuk aen den heer Secretaris van het Brusselsche Genootschap terug gevraegd, die ook zoo vriendelyk is geweest my het zelve te zenden.

En dit stuk, waerde Lezer! ontvangt gy hier, zoo als het door my voor Concordia *geschreven was, met byvoeging slechts van een paer aenteekeningen en verbeteringen. Het werkjen is, gelyk gy zien zult, vervat in die Spelling en Tael, welke ik my voorstel dat de* algemeene Nederlandsche *mag genoemd worden, of althans behoorde te zyn.*

Het zoude my niet moeilyk geweest zyn veel, van hetgene daerin voorgedragen is, met aenhalingen en voorbeelden uit de schriften der Ouden op te hel-

deren en te staven; dan, ik begreep dat ik, om algemeen gelezen te kunnen worden, de meestmogelyke kortheid diende te betrachten.

Moge deze myn arbeid niet geheel nutteloos zyn voor den bloei onzer vaderlandsche letteren!

W.

20 September 1824.

t' Nederlants een gemeingelde Tale makende, volg' ic die nature van alle lants spraken die t' zuverste hunder talen, niet juist in dit of dat lant stellen (hou wel deen Lant en Stat beter spreect dan dan der) maer inder verstandihsten en meest der geleerden gewente, ende ooc ufenijnge des Edeldoms, die in alle talen altoos zeer gezoht heeft die haer te zuveren, ende uit des gemeens slijm te helpen. Aldus heb ic mijn Nederlants gesmeet uit Brabants, Flaems, Hollants, Gelders en Cleefs, dwelc diet gelieft, mah mij helpen beteren en riker maken: diet niet gelieft bij tzijn bliven, want mijns veranderijnx oorzake is geweest, merckende t'Flaems allene te zeer gevalst wezen, door d'oude hanterijnge en bestier der Fransoizen t' gemeenschap van t' lelic Zeus en ontellicke vermeerderijnge der letteren en sijllaben int begin, middel, en einde der woorden: t' Gelders, Cleefs en Gulix door handelijnge der Hoohduitsen, die deze gelanden na te blazen frai duinct. t' Brabants door t' gestadih gewoon der Duitse en Bourgonse Princen, heeft mede een vreemde heuike omgehaingen, en zonder dat ist niet te prizen, mits t' lelic gegaap der diphthongen, bina in alle woorden plaets eissende, en t' lainc geleider vocalen daer zij gout buiten lants door te kennen zijn, gelijc die Hollanders door tgeblaet en eigen woorden afbijtsel en half eetsel, dwelc niemant nemen zal of ic met enige lants tale genuihte name te schim-

pen, angezien dat in alle spraken des werelts die oit geweest hebben, ende noh zijn, deze verscheidenheit der uitspraken, afbitijnge en leidijnge der sijllaben, openijnge en betreckijnge des monts, door overvloudicheit der vocalen, diphthongen of consonanten, melkander dic ontmoutende, altoos geweest is, ende noh blijft, niet alleen van Lant tot Lant, maer van Stat tot Stede, van Dorp tot Dorpe, van huis tot huize, ia van mens tot mensche. Anders t'Flaems (maer zuver plat Flaems) heeft in veel woorden zijn eigenheit, en zahte uitspraec, mits t'klein en zaht gebruic der diphthongen bij Brabant en Hollant te geliken. t'Brabants is in duitspreken vol van geluit en krahtih bizonder die de diphtongen wat matigen. tHollants lerende kort spreken en ongestaart, en gebreect geen minnelicheit die de vocalen anders kan zout geluit geven.

PONTUS DE HEUITER,

Nederdvitse Orthographie, Antwerpen, 1581, bl. 93.

INLEIDING.

Toen, nu ongeveer twintig jaren geleden, de *Verhandeling over de spelling der Nederduitsche Tael*, van den Hoogleeraer SIEGENBEEK, in het licht verscheen, baerde dit geen klein genoegen aen alle ware vrienden van het Vaderland, en in het byzonder aen de beoefenaren onzer schoone Moedertael. Het doel des schryvers, om de spelling tot eenparigheid te brengen, was ook allezins loffelyk, en hy, door zyne vroeger uitgegevene en by de Bataefsche Maetschappy bekroonde Verhandeling over de welluidendheid in de spelling, algemeen bevoegd erkend, om uitspraek te doen over de punten van verschil. En zoo kreeg dan, door hem, de Nederduitsche

Tael, by meer regelmatigheid en orde, ook meer aenzien en waerde: want de spelling is voor de tael wat een goede opschik voor een vrouw is — zy zet harer schoonheden meer vorm en luister by.

Dat diesvolgens het vertoog des heeren SIEGENBEEK, in de noordelyke Provincien der Nederlanden grooten byval genoten heeft, en het daerin voorgedragene stelsel er algemeen aengenomen of ingevoerd is, weet ieder, die de vorderingen onzer nationale letterkunde, sedert ruim twintig jaren, oplettend heeft nagegaen, en blykt, voor het overige, uit alle de schriftelyke opstellen der Hollanderen, in dien tusschentyd openbaer gemaekt. Van hetgeen de heeren MEERMAN, ROELOFSWAERT en ZEYDELAER daertegen hebben geschreven, noch van de byzondere spelwyzen der heeren BILDERDYK, WISELIUS en CLIGNETT, willen wy hier niet spreken, als waermede het Bataefsche publiek, tot heden toe, zich minder algemeen heeft vereenigd.

Dan, gelyk men niet zal ontkennen, dat de Verhandeling van den Leydschen Hoogleeraer, op het stuk der Nederduitsche Spelling, voor verre weg de beste en regelmatigste, ooit by de Nederlanderen in

het licht gekomen, te houden zy; gelyk het waer is, dat met dezelve een wezendlyk gebrek in onze taelstudie is aengevuld; zoo moet men toch ook erkennen, dat zy grootendeels op het hollandsche taeleigen alleen gegrond zynde, niet geschikt voorkomt om, zonder wyziging, in de Zuidelyke deelen van ons Vaderland te worden ingevoerd. En waerlyk, uit vele plaetsen van dit werk kan men zelfs opmaken, dat de heer SIEGENBEEK aen een dusdanig overplanten van zyn stelsel, op Brabandschen en Vlaemschen grond, niet heeft kunnen denken, veelmin het goedvinden. Immers, overal, waer hy de uitspraek raedpleegt en aen zyne regelen toetst, komt het beschaefde gebruik van zyne Bataefsche landgenooten alleen in aenmerking. Het oude Vlaemsch, dat eertyds evenzeer in de noordelyke als in de zuidelyke Provincien de wet gaf, moet onderdoen voor een dialekt, hetwelk nu pas vyftig jaren den naem van Hollandsch heeft mogen dragen. " In ons Vaderland," zegt de schryver ergens, » is, na dat de zetel der we» tenschappen, met de Spaensche beroeringen, uit » Vlaenderen, weleer het bloeiendste der Neder» landsche gewesten, naer Holland werd overge» voerd," de uitspraek van dit aenzienlyk deel der

Wat men eigenlyk *Nederduitsch* moet noemen, en hoe men eertyds, aen deze en gene zyde van Maes en Wael, dezelfde tael heeft kunnen spreken en schryven, dit komt hun zeer duister voor. En geen wonder. Broeders, die zoo lang van elkander afgescheiden leefden; die eene hevige staetsstorm uit een dreef; die een andere storm weer tot een brengt; ja, waerlyk, die hebben eenige moeite, om op den eersten opslag, in elkanders gelaet den familietrek te herkennen, en zich den tyd weêr voor het geheugen te brengen, waerop hun alles gemeen was, Godsdienst, Wetten, Gebruiken en Tael.

Het kon dus den inwoonderen der Zuidelyke provincien, die het met de vereeniging van hun land aen Holland wèl meenen, niet dan aengenaem zyn te zien, dat er in deze laetste dagen, zich persoonen hebben opgedaen, die onderzochten, of de zoolang verwaerloosde Belgische tael die belangstelling verdiene, welke er by de Hollanders wordt aen toegekend, en of hare beoefening, in maetschappelyke en letterkundige toepassing, eenig wezendlyk voordeel kan aenbieden. Door sommigen werd op deze vraeg een bevestigend antwoord uitgebracht; en zy bevonden, dat hun gevoelen met de openbare opi-

nie van het gezondste deel der Belgen overeenstemde. Verdienstelyke dichters traden op, toonden door hun voorbeeld, dat de oude landtael voor alle soort van redekunstige behandeling by uitstek geschikt was, en genoten ondersteuning. Weldra begon de meerderheid der vlaemschsprekenden reikhalzend uit te zien naer het herstel der moedertael, in de handelingen van het openbaer bestuer, en zag werkelyk dezen wensch vervuld, door de weldadige inzichten van Z. M. onzen teergeliefden Koning, die, by besluit van den 15 september 1819 het Nederduitsch zyne oude voorrechten teruggaf en het de koninglyke kroon op het hoofd drukte. Aen het hof, in de raedzael, by de rechtbanken, overal, waer het de belangen van Nederlanders geldt, wordt nu wederom Nederlandsch gesproken en geschreven, gelyk het in den tyd onzer Vaderen, gelyk het onder Ruwaerd WILLEM *den* I *van Oranje* was; met uitzondering alleen van dien kleinen uithoek onzes lands, in welken het Waelsch en het Hoogduitsch de Moedertael zyn gebleven. En ook dáér zelfs begint men de tael van VONDEL en BILDERDYK met iever en goed gevolg aen te leeren en hoog te schatten; ook dáér verspreidt het openbare onderwys, waerdoor ons

Vaderland boven vele andere landen zoo loffelyk uitmunt, als op een' vruchtbaren akker, de zaden van Nationaliteit en Zedeverbetering, die der toekomst heilryke vruchten beloven. Jammer nu, zoo twist of tweedracht hare verwoestende hand in het jonge plantsoen sloegen, en de opkomende bloeibelovende kiem onderdrukten! — Zekerlyk dient men, by het verplanten der bloemen van den noordelyken tuin, den zuidelyken grond van alle onkruid zuiver te wieden; doch het goede moet met het kwade niet te gelyk uitgeroeid, en by dat overbrengen geen ander onkruid worden voortgeplant. Om bescheidelyker te spreken. Wy erkennen gaerne dat de Nationale tael, in Braband en Vlaenderen nog veel verbetering en beschaving behoeft, en dat inzonderheid de aldaer gebruikelyke schryfwyze, om volkomen Nederduitsch te zyn, eenigzins behoort naer het Hollandsch te worden ingericht of gewyzigd, daer zy van fransche idiotismen en fransche woordvoegingen overvloeit: maer wy zyn er verre af, van te gelooven, dat de Belgen daerom moeten afzien van al wat hun dialekt byzonder eigen is, het Hollandsch alleen aenklevende... Wie zou toch zoo dwaes zyn om willen staende te houden, dat de Spelling van Sie-

GENBEEK en de Spraekkunst van WEILAND voor geen verbetering meer vatbaer zyn, en dat de Belgen, om wyselyk te handelen, ook datgene moeten laten varen, waerin zy den ouden oorspronglyken aerd der Nederduitsche Tale nog eerbiedigen?

Natuerlykerwyze moest de wettelyke herstelling der Landtael met eenige moeilykheden gepaerd gaen in een gewest als België, waer het regelmatig schryven in dezelve, sedert ruim twee eeuwen, een buitengewoon verschynsel was, en waer geene taelkundige schryveren van doorslaende gezag worden gevonden. Dit schynt in het byzonder het geval te zyn ten aenzien der spelling, waeromtrent men nog hevigen twist voert en zeer uiteenloopend denkt. Eenigen zyn namelyk van gevoelen, dat men een geheel nieuwe behoort in te voeren, en beproeven om de hunne tot model te geven, gelyk Doktor VAN DALE, te Ieperen. Anderen, en wel de aenzienlyksten, vinden het smakelyker Hollandsch te schryven, en een derde soort eindelyk zou uit alle de verschillende dialekten van het Nederduitsch een volmaekt geheel willen zien gevormd.

In dezen hachelyken toestand van zaken (want

twyffel en onbestemdheid zyn ook foltertuigen) komt het zeer gepast, dat het koninglyk genootschap *Concordia* van Brussel, het belang der twistende partyen zich aentrekkende, onder meer andere goede inzichten, ook deze heeft gehad, van alle desverstaenden op te roepen ter oplossing der navolgende vraeg:

Wat is het kenmerkende van het Vlaemsch in onderscheiding van het Hollandsch, ten aenzien van de Spelling en van de hiermede verbonden uitspraek der woorden? welke zyn de gronden die, ter wederzyde, voor het hier omtrent bestaende verschil worden aengevoerd, en welke der beide stelsels van spelling en uitspraek eindelyk (het Vlaemsch of het Hollandsch) zoude men om daer by optegeven redenen, vermeenen de voorkeur te verdienen boven het ander?—(De beantwoorders zullen in hunne verhandelingen zich hoofdzakelyk bepalen tot het bybrengen der gronden of uitspraken van verdienstelyke Taelopbouwers, zonder zich breedvoerig in te laten met de ontwikkeling van hun afzonderlyk gevoelen, en veel min nog, hier uit hunne beantwoording af te leiden.)

En deze vraeg stelle ik my voor te beantwoorden; niet zoo zeer om den uitgeloofden eerprys te behalen, alswel om, voor zoo veel in my is, iets by te dragen, dat tot inlichting myner landgenooten, omtrent dit onderwerp, moge verstrekken.

Dan, eer ik hieraen myne krachten beproeve, zal het niet ondienstig wezen vooraf op te maken en te bepalen wat men zich, naer myn inzien, by het uitschryven dier prysvraeg heeft kunnen voorstellen, en uit welk oogpunt men dezelve moet beschouwen.

Bedriege ik my niet, dan laet de bedoeling des Genootschaps, in zoo verre de zelve uit het bovenstaende kan worden opgemaekt, zich aldus verklaren. Vooreerst, vloeit het uit de bewoording der vraeg-zelve genoegzaem voort, dat men het Hollandsch en het Vlaemsch heeft aengemerkt voor twee dialekten, die min of meer van elkander verschillen, doch waervan het laetste zich niet zoo duidelyk doet kennen, als het eerste; het zy, omdat er geene Spel- of Spraekkunsten bestaen, die door de Belgen algemeen zyn aengenomen; het zy, omdat de schryvers die dat punt aenroerden (B. V. de heer BEHAEGEL) zich meer opzettelyk hebben bezig gehouden, om

voor te dragen *wat zyn moest*, dan om te onderzoeken *wat is*. Aen wetgevers immers, en planmakeren van allen slach, zoowel in het letter- als in het staetkundige, ontbreekt het niet, in onzen leeftyd. Veel, dat oud is, wordt omgehaeld en herschapen, en elk voelt zich, als het ware, geroepen, om de raedgever der vorsten of de reivoerder van die hem omringen te zyn. Zelden laet men het voorledene in het tegenwoordige voortwerken, en leent men gehoor aen de ondervinding, die nogtans de moeder der wysheid is. Zoo gaet het in de philosophie des levens, zoo, in het regelen der tael; en om op deze gevaerlyke klip niet te stooten, heeft dus het Genootschap, hetgeen de *eendracht* in het schild voert, gewild, dat de beantwoorders zich hoofdzakelyk zouden bezig houden met het bybrengen der gronden, welke door verdienstelyke Taelopbouwers, voor en tegen, zyn aengevoerd. En inderdaed, dit scheen noodzakelyk om menigvuldige redenen, welke wy hier liefst stilzwygend voorby gaen, doch die, naer hetgene wy boven zagen, niet moeilyk zyn op te sporen.

Intusschen, al begeert het Genootschap, dat men zich niet breedvoerig inlate met de ontwikkeling van zyne byzondere gevoelens, wel verre van daeruit

een antwoord af te leiden; zoo meenen wy toch te mogen veronderstellen, dat het den beantwoorder is vry gelaten om ook alzulke andere punten aen te doen, als door hem zullen worden geoordeeld dienstig te zyn tot nader opheldering der zake. Immers, aen geen' schryver ter wereld is het nog ontzegt geweest zyn onderwerp geheel af te handelen; en daerom zal ik my ook veroorloven een grooter omvang aen het voorstel te geven, dan het te hebben schynt. Ik ben, namelyk, van zin om, behalven hetgeen er gevraegd wordt, te onderzoeken, of ook niet die spelling, welke ons als de beste zal voorkomen, behoort gewyzigd en verbeterd te worden, naer de algemeene Nederduitsche Tael, dat is te zeggen, naer het gemeenlandsche dialekt, gelyk TENKATE het noemt? dit toch schynt de wensch van alle verlichte Nederlanders in België te zyn; en, zoo ik my niet bedrieg, ligt deze wensch ook in de prysvraeg opgesloten.

Maer waerom dan, zal men wellicht zeggen, niet liever een vertoog gevraegd, dat de middelen aenwees om het Hollandsche en Vlaemsche schryfgebruyk, eens voor al, vast te zetten, en tot één te smelten? Waertoe voorgeschreven, dat de voortreffelykheid van het eene stelsel boven het andere moet

worden betoogd? Waerschynlyk heeft de Maetschappy hiervoor hare goede redenen gehad, waeronder wel de voornaemste hierin zal zyn gelegen, dat het verschil van beide de gebruiken misschien anders zou worden uit het oog verloren, en een ruim veld opengezet aen de allesbedervende stelselmakery, die van elk dialekt slechts datgene zou bybrengen en overnemen, wat met hare eenmael aengenomene wetten strookte. Neen zeker; beter was het, te bepalen, dat elk dialekt afzonderlyk zou worden omschreven en deszelfs verdiensten in de schael der reden en welvoegelykheid opgewogen. Hierdoor beveiligde men eenigzins den beantwoorder tegen het hem bedreigende gevaer, van op de klip der eigenliefde schipbreuk te lyden. Voeg hier by, dat het ook uit de beoordeeling der geschilpunten genoegzaem zal moeten voortvloeien of eene dergelyke samensmelting wenschelyk zy.

Het komt er vooral op aen, dat de Belgen eindelyk eens worden in staet gesteld om een vonnis te stryken over het onderscheid van hunne schryfwyze en uitspraek, in tegenstelling van die der Hollanders, welk oogmerk niet kan worden bereikt, zoo lang men hun de oorzaken en nadeelen van dat ver-

schil niet doe gevoelen. En om dit met vrucht te doen; om by hen eene betere spelling in te voeren, zal het, onzes achtens, niet alleen noodig zyn op goede gronden te doen zien, dat de hunne gebrekkelyk en verwerpelyk is, en dat eene andere, met name de Hollandsche, het in schoonheid en regelmatigheid op haer wint, maer ook, dat deze andere spelling gevoegelyk door hen kan worden aengenomen, zonder hunne eigene tale in iets te kort te doen. En, inderdaed, wy zullen bevinden dat, met eene kleine opoffering van de zyde der genen, die de regels van SIEGENBEEK zyn toegedaen, dit zeer gemakkelyk kan geschieden; ja, wat meer is, wy zullen onwederlegbare daedzaken in het midden brengen, die klaerlyk aentoonen, dat de Bataefsche schryfwyze (met uitzondering der verdubbeling der *a*, door zichzelve, en enkele andere kleinigheden) tot laet in de zeventiende eeuw de Belgische geweest, en met de Vlaemsche uitspraek nog heden ten dage niet strydig is. Meestal toch is er ter overtuiging niets beslissender, dan dat men de bewyzen zyner stelling uit het gedrag der tegenparty kan ontleenen, en zeggen: *gy deedt eertyds zelf zoo.*

Zal echter onze arbeid ten algemeenen nutte strek-

ken, dan moet hy zich door beknoptheid en duidelykheid aenbevelen; en uit dien hoofde houden wy ons niet verplicht om het opgenoemde verschil tot in de kleinste byzonderheden na te gaen, maer willen liefst al datgene onaengeroerd laten, wat van beide zyden in dezen voor onverschillig of onbeduidend doorgaet. Om een voorbeeld te geven: het is den Brabander volstrekt om het even, of hy de woorden *voorts*, *herwaerts*, *gints*, en meer dergelyke, met *ts* of *ds* eindige; weshalve het eene overtollige moeite zou zyn, daer by stil te staen.

Van gelyken achten wy het door de prysuitschryveren niet gevorderd, dat men eenigzins breedvoerig handele over die punten der spelling, waeromtrent partyen het met elkander volkomen eens zyn, gelyk zulks onder andere plaets heeft ten aenzien der schryfwyze met de hardlange *e* en *o*, het onderscheiden der *ei* en *y*, *g* en *ch*, *z* en *s*, het verwisselen der *b* in *p*, *v* in *f*, en omgekeerd, en wat zulker dingen al meer zyn. Immers, wy zyn niet geroepen om de geheele Nederduitsche spelling te omvatten en uit een te zetten, maer wel, en alleen, om het kenmerkende van het Vlaemsch, in onderscheiding van het Hollandsch, aen te toonen.

En hiertoe gaen wy dan ook, na deze voorbereidende aenmerkingen, over, in vertrouwen, dat de welwillendheid en verschoonende aendacht van den lezer ons zullen volgen.

EERSTE AFDEELING.

OVER HET VERSCHIL DER HOLLANDSCHE EN VLAEMSCHE SPELLING EN UITSPRAEK.

Alvorens te kunnen weten wat het kenmerkende van het Vlaemsch, in onderscheiding van het Hollandsch, met betrekking tot de spelling, zy, zoo wordt er vereischt, dat men zich een klaer denkbeeld vorme van hetgene men overeengekomen is *Hollandsch* te noemen; daer het, volgens de regelen eener gezonde redeneerkunde voor volstrekt onmogelyk wordt gehouden, het onderscheid tusschen twee voorwerpen te bepalen, wanneer derzelver hoedanigheden of bestanddeelen niet zyn erkend. De Brabanders en Vlamingen zyn ook, voor een groot deel, nog maer zeer weinig bekend met de regels hunner Noordelyke landgenooten.

Wat is de Hollandsche Spelling? Ziedaer dus wat wy het eerst moeten onderzoeken.

EERSTE HOOFDSTUK.

Wat Hollandsche Spelling is.

Onder den naem van *Hollandsche Spelling* verstaen wy die byzondere schryfwyze van het Nederduitsch, welke, ten gevolge der openbaermaking van de in onze inleiding vermelde schriften des heeren Siegenbeek, in de Noordelyke Provincien van ons Vaderland, sedert nu een geruimen tyd, algemeen gevolgd wordt. En wat aengaet de gronden dezer Spelling: wy houden het daervoor, dat het niet zal noodig zyn de zelve elders dan in die schriften op te zoeken, daer eene uitgebreidere naspeuring ons al te verre van ons oogmerk af zoude brengen. Men denke intusschen niet, dat van elders geene andere gronden voor het Bataefsche gebruik zyn aen te voeren. Integendeel, wy zullen er, van onzen kant, hierna, verscheidene nieuwe opgeven, en, inzonderheid ten voordeele der enkele vokaelspelling, nog eene sterkere beweegreden doen gelden, dan by Siegenbeek gevonden wordt. Wy willen hier enkelyk

de noodzakelykheid betoogen om voor alsnu, en ter kenmerking van het hedendaegsche Hollandsch de schriften van dien Hoogleeraer alleen te raedplegen. Indien wy de uitspraken van andere verdienstelyke Taelkundigen, als met name BILDERDYK, moesten aenhalen, zulks zou, (hoe veel afdoende die ook zyn) kunnen oorzaek geven dat de zaek zich verwardde, en dat men van het Hollandsch niet dat begrip verkreeg, hetgeen de meeste Hollanderszelven daervan hebben; ja, dit vervoerde ons, wellicht, tot de *questie* terug, of de spelling van SIEGENBEEK de Hollandsche zy, enz. enz.

Deze Spelling dan, de goedkeuring van vele geleerde mannen uit de Noordelyke Provinciën, en de bekrachtiging van de meeste taelkundige Maetschappyen aldaer, ook die van het Instituet hebbende weggedragen, en door het Staetsbewind der Bataefsche Republiek *gedecreteerd*, en in hoogere en lagere scholen geleerd en beoefend zynde, zoo mogen wy, met de meerderheid onzer Hollandsche broeders, gerust gelooven, dat men dezelve telkens bedoelt, wanneer men, gelyk in het uitschryven der prysvraeg geschied is, de woorden *Hollandsche Spelling* bezigt. Voor het overige zal dit ons niet beletten de regelen

dezer Spelling in de laetste afdeeling onzer Verhandeling op den toets te brengen.

Voorloopig zy hier aengemerkt, dat wy het omtrent de volgende algemeene beginselen van spelregeling met den Hoogleeraer volkomen eens zyn.

Schryf, zoo als gy spreekt; het is de eerste grondwet der Spelling, aengezien het schryven eene afbeelding dier klanken is, door welke wy onze gedachten aen anderen mededeelen. Dan, gelyk niet alle ingezetenen van een land hunne tael op de zelfde wyze en ook niet even goed uitspreken, zoo zou men dwaselyk en onmaetschappelyk handelen, byaldien men zyn eigene *articulatien* voor de beste en zuiverste hield, en die alleen ten richtsnoer nam. Men geve dan ook zorgvuldig acht, op het beschaefde spraekgebruik zyner landgenooten; op de wet der welluidendheid en spaerzaemheid; op het gezag der klassische schryvers; op den aerd en eigendom der tale, en in het byzonder op de verplichting, waerin men is, van in stand te houden en te eerbiedigen al wat men van zyne voorouders goeds en schoons heeft geerfd. Ware Nationaliteit ziet evenzeer op behouden, als op verbeteren; eene waerheid, die ons

hierna allerhelderst voor 't oog zal komen, wanneer wy zullen hebben gezien, dat elke verbetering by de Belgen, ten aenzien der tael, op het behouden van hetgeen hun eigen is, uitloopt.

Na deze algemeene grondbeginselen vooraf te hebben erkend, gaen wy nu onmiddelyk over tot het beschouwen der Hollandsche Spelling, en wel bepaeldelyk tot de opgave dier punten, welke van het Vlaemsch schryfgebruik afwyken. Wy zullen kort zyn, en de Verhandeling van den heer SIEGENBEEK op den voet volgen, welken Hoogleeraer hier, als het ware, sprekend ingevoerd is.

§. 1.

Over de klinkletters IJ *en* Y.

De eerste dezer letteren is, in haren oorsprong, niets anders dan de dubbele of verlengde I; want, in de oudste schriften, van MAERLANT af, tot op HENDRIK LAURENSZ. SPIEGEL toe, vindt men doorgaens *hi*, *zi*, *vri*, *mine*, *bliven*, voor *hij*, *zij*, *vrij*, *mijne*, enz. geschreven. Doch, daer de enkele I niet altyd kon plaets vinden in de lettergrepen, welke op een medeklinker stooten, vond men goed die

te verdubbelen, schryvende *bliif*, *wiin*, *schriif*, gelyk nog in vele oude handschriften wordt opgemerkt. Al vroeg echter, het zy om de dubbele *i* met geene *u* te doen verwarren, het zy tot sieraed van het geschrift, kreeg de tweede *i* een staert onderaen (*ij*). De uitspraek was als de tweeklank *ie* by ons nu is; en deze uitspraek laten te Vriezen, Zeeuwen, Gelderschen, Overysselschen en Groningers nog heden ten dage onvervalscht hooren. Doch op de tong der Hollanders is de klank der *ij* sedert lang verloren geraekt en in dien van *ei* verwisseld, schoon zy het zelfde letterteeken hebben blyven behouden. Deze verbastering nu uit te roeien ware volstrekt onmogelyk.

De Y is geene Hollandsche letter en slechts in vreemde woorden, als *Cyrus*, *Assyrien*, *Abyssien* en dergelyke nog te dulden. Gebruikten de ouden ze somtyds, het was zonder noodzake, en in navolging van het Fransch, waeruit men zeker geen richtsnoer voor de Nederduitsche Spelling af moet leiden.

---

§. 2.

Over de verlenging van A *door* E, *of door verdubbeling.*

Zeer lang heeft men de *a* door de *e* verlengd, en geschreven *maet*, *schaep*, enz. welke spelling echter, sedert meer dan een halve eeuw, en wel voornamelyk sedert de aenmerkingen daeromtrent door HUYDECOPER gemaekt, in zyne *Proeve van Tael en Dichtkunde*, door het schryven der dubbele *a* is verdrongen. Trouwens, die schryvers ook, welke de *e* ter verlenging der *a* bezigen, hebben daervoor geene byzondere taelkundige gronden, althans geene, welke den toets kunnen doorstaen. Willen zy soortgelyke verlenging voorstaen, en zich op de vroegere schryvers van ons land beroepen, dan dienden zy toch te weten, dat, zoo men in dezen der ouden voetspoor wil drukken, men ook de *o* en *u* met *e* behoort te verlengen, daer dit laetste zoo wel als het eerste by hen gebruikelyk was. Voortyds eindigden onze meeste naemwoorden op eene zachte *e* (*mate*, *mure*, *hope*, enz.); doch toen men naderhand die woorden by de uitspraek begon in te korten, en slechts eene enkele syllabe liet hooren, zette men

de zachte *e* vóór den medeklinker, om alzoo den afgebroken klank van *mat'*, *mur'*, *hop'*, aen te vullen, en schreef diesvolgens *maet*, *muer*, *hoep*. Eenige leden der Amsterdamsche Rethorykkamer *in liefde bloeiende*, waeronder HOOFT, hebben deze wyze van vokaelverlenging als ongepast verworpen, en daerentegen de verdubbeling der *a* voorgestaen, ofschoon VONDEL en vele andere achtbare schryvers de oude spelling, uit gewoonte, zyn getrouw gebleven.

Nog zyn er, die de schryfwyze van *aa* aennemende, oordeelen, dat in sommige woorden, als, *paerel*, *paerd*, *staert*, *zwaerd*, *waerd*, *kaers*, *laers*, *naerstig*, *rechtvaerdig*, de *ae* moeten worden behouden, alzoo deze tweeklank een gemengd geluid oplevert, dat nagenoeg met de fransche *ai* of de grieksche H overeenkomt. Zy dwalen. Onze Tael kent geenen dergelyken tweeklank, en het is hoogstwaerschynlyk dat de oorsprong van zulk denkbeeld eene pooging zal zyn geweest om, door dezen middelweg, twee onderscheidene tongvallen te vereenigen, waervan de eerste *peerd*, *peerle*, of *perel*, *neerstig*; de andere *paard*, *paarle*, of *parel*, *naar-*

stig deed hooren. Daer, inmiddels, het gezag der schryvers en het beschaefde spraekgebruik, in Holland, doorgaens voor *perel*, *paard*, enz. mitsgaders voor de verlenging van *a* door *a* pleiten, zoo zal men wèl doen dit te volgen. Het zelfde voorschrift geldt omtrent *korenair*, *hair*, *heir*, *meir*, *oirkonde*, *oirsprong*, *oirzaek*, en de samengetrokkene *blaên*, *daên*, enz. alle welke woorden men schryven moet *aar*, *haar*, *heer*, *meer*, *oorkonde*, *oorsprong*, *oorzaak*, *blaan*, *daan*, enz.

§. 3.

Over de enkele en dubbele vokaelspelling.

Van ouds heeft men in lettergrepen, die niet op eenen medeklinker stuiten, eene enkele vokael ter klankvorming voldoende geoordeeld. Wel is waer, dat HOOFT, BRANDT, HUYDECOPER en WAGENAAR de dubbele vokaelspelling, op grond, dat de zelve eenvoudiger is, en de wezendlyke bestanddeelen der woorden bewaert, in hunne schriften gebruikten en aenprezen, doch dit verdient geene navolging; want, gelyk onze Tael de onwaerdeerbare eigenschap bezit om altyd den klemtoon op het zakelyk deel des woords te doen vallen, zoo wordt er geene

verdubbeling der vokael gevorderd, om dezen klemtoon aen te wyzen. Immers, men kan de woorden *daden*, *namen*, *zaken*, *zakelyk*, *muren*, en vele andere, tot niets anders terug brengen dan tot *daad*, *naam*, *zaak* en *muur*. Doen er, in deze wyze van spellen, voor den vreemdeling, zich zwarigheden op, het gemak van vreemdelingen kan de invoering van een stelsel, dat met de *analogie* der tale strydt, niet wettigen.

Ook in de onbepaelde wyzen der werkwoorden, als in *baren*, *klagen*, *geven*, *nemen*, *loven*, *koken*, behoort men den klinker niet te verdubbelen. Wanneer echter de scherplange *e* of *o* in deze of andere soorten van woorden voorkomen, als in *abeelen*, *tooneelen*, *heelen*, *leenen*, *koopen*, enz, dan schryve men bestendig, zoo wel voor het meer- als voor het enkelvoud, de twee *ee* of *oo*.

Ten aenzien der IJ kan de enkele vokaelspelling, in het meervoud der naemwoorden en de onbepaelde wyze der verba, geen plaets vinden, uit hoofde der algemeene verbastering van uitspraek, die aen dit letterteeken den klank van *ei* toekent, en de enkele *i* nooit lang doet hooren. Men schryve dan *blijven*, *schrijven*, *ijzer*, enz.

§. 4.

Over de tweeklanken.

De *ie*, in *zien*, *hier*, *die*, enz: is geen verlengde *i*, maer een tweeklank, alzoo men van ouds de *i* door zichzelve verlengde (ij) gelyk wy boven gezien hebben. Wil men hiertegen aenvoeren, dat de doorgaende uitspraek van *ie* ons geenen gemengden klank doet hooren, wy antwoorden, dat de *ei* en *ij* in de uitspraek evenmin onderscheiden worden, schoon het eerste klankteeken onder de ware tweeklanken gerekend wordt.

In andere samengestelde klanken, als *kaai*, *zaai*, *hooi*, *strooi*, enz. schryft de Hollander bestendig eene *i*, waer de Brabander de *y* plaetst (*zaey*, *hooy*, enz.). Wanneer nogtans op de twee- of drieklanken, die in *i* eindigen, de lettergreep *er* of *en* volgt, zoo voegt eerstgemelde eene *j* tusschen beiden, en maekt van *mooi*, *mooijer*; van *bloei*, *bloeijen*; van *fraai*, *fraaijer*; van *bui*, *buijen*, enz. De reden hiervan is, dat men deze *j* bescheidelyk doet hooren, in de uitspraek.

§. 5.

Over de medeklinkers.

Ter bevordering der duidelykheid gebruikt men *dt*, vereenigd als sluitletters, wanneer dezelve namelyk voorkomen als eene verkorting van het oude *det*, in den tweeden en derden persoon van den tegenwoordigen, en den tweeden van den onvolmaekt verledenen tyd der aentoonende wyze, welke in de onbepaelde wyze eene *d* in de laetste lettergreep hebben, als: *ik bind*, *gy bindt*, *hy bindt*, *ik word*, *gy wordt*, *hy wordt*, *gy bondt*, enz: want oudtyds vervoegde men deze werkwoorden, gelyk alle andere, aldus:

Ik binde, *gy bindet*, *hy bindet*,
Ik bonde, *gy bondet*, *hy bonde*;

waer uit, by de wechlating der zachte *e*, *ik bind*, *gy*, *hy bindt*, *ik*, *hy bond*, *gy bondt*, ontstaen is.

De G behoort geschreven te worden in alle de woorden, waerin dezelve, om hunnen duidelyken oorsprong te kennen, noodig is, of die in het meer-

voud de *g* hebben. Dus spelt men met die letter, *oog*, *weg*, *dag*, *zag*; alsmede *magt*, van *mogen*, *klagt* van *klagen*, *bragt* van *brengen*, *pligt* van *plegen*, en meer dergelyken.

De *g* verwisselt zich in *k*, in *aenvankelyk*, *gevankelyk*, *koninklyk*, *oorspronkelyk*, *vergankelyk*, en veel andere woorden, die op *lyk* uitgaen; en de algemeene uitspraek wettigt deze verwisseling.

Verders gebruikt men, naer het voorbeeld der ouden, het letterteeken *ch*, op het einde van een woord of lettergreep, wanneer het meervoud of de afleiding geene *d* hebben. Men schryve diesvolgens *ach*, *zich*, *achter*, *kocht* van *koopen*, *zacht*; en wat zulker woorden al meer zyn.

Om de kortheid der klinkers in de spelling duidelyk aen te toonen, by het schryven van woorden, als *bidden*, *spotten*, *liggen*, verdubbelt men den medeklinker; en men voegt, om dezelfde reden, eene *g* in, op het einde der eerste lettergreep van *lagchen*, *pragchen*, *kagchel*, *ligchaem*, uit hoofde er anders, met verlenging der eerste vokael, verkeerdelyk zou kunnen gelezen worden *la-chen*, *pra-chen*, *ka-chel*, *li-chaem*.

Andere consonnantverdubbelingen zyn echter niet aen te pryzen, zoo als, by voorbeeld, eene dubbele *f* of *s*, in *liefelyk*, *sterfelyk*, *erfelyk*, *besem*, *aesem*, *bloesem*, *deesem*, enz. Immers, daer deze twee letteren uit zichzelven scherp genoeg klinken, zoo zou het overtollig zyn die te verdubbelen. Voor het overige, zal men omtrent dit punt, gelyk omtrent alle andere, de zuivere uitspraek zorgvuldig behooren raed te plegen.

§. 6.

Over andere byzonderheden, in de Hollandsche Spelling voorkomende.

Tot bevordering der welluidendheid wordt er in de meeste zelfstandige of byvoegelyke naemwoorden, op *aar*, *ling*, *nis*, *lijk* of *loos*, eindigende, eene zachte *e* vóór de *l* of *n* geplaetst, als in *schuldenaar*, *afschuwelyk*, *sterveling*, enz. in stede van *schuldnaar*, *afschuwlyk*, *sterfling*; welke laetste schryfwyze veel hardheid aen de uitspraek geven zoude.

Woorden, die men wil verkleinen, geeft men gewoonlyk *je* en *tje* aen het einde, als: *blad*, *blaadje*; *vent*, *ventje*; *man*, *mannetje*; doch die op *m* uit-

gaen krygen *pje*, gelyk *boom*, *boompje*; *bloem*, *bloempje*; enz.

Ten aenzien der gelykluidende, maer in beteekenis verschillende, woorden, moet men bekennen, dat het niet wel mogelyk en ook niet noodzakelyk zy, die altyd door de spelling te onderscheiden; weshalve men raedzaemst vindt, daerin altyd de zelfde letters te gebruiken; met uitzondering nogtans van eenige weinige woorden, voor welke het gebruik der meerderheid deze onderscheiding heeft ingevoerd.

Eindelyk, dient men in woorden, welke uit andere talen zyn ontleend, geene vreemde letterteekenen te gebruiken, wanneer zy namelyk door veelvuldig en langdurig gebruik, by ons, het burgerrecht verkregen hebben, als: *kanaal*, *diaken*, *predikant*, *koor*, *karakter*, *klasse*, *seraf*, *profeet*, *kantoor*, *triumf* en meer dergelyke; doch de andere behouden hunne uitheemsche spelling, als: *cedel*, *cyns*, *cyfer*, *Cyrus*, *citer*, *Quirinus*, *Phrygie*, *Egypten*.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Wat Vlaemsche Spelling is.

Thans begeven wy ons op een veld, te voren nooit met gelyk opzet betreden. Voor het Hollandsch hadden wy den heer SIEGENBEEK slechts op den voet te volgen, daer dien schryver, by onze Bataefsche landgenooten, algemeen tot een' zekeren gids in de spelling wordt genomen. Maer, welke *Ariadne* zal ons uit den doolhof der Vlaemsche schryfwyzen helpen (Ik noem *Vlaemsch*, dat dialekt van het nederduitsch, hetwelk in de Provincien Antwerpen, Zuidbraband en Limburg zoowel, als in het eigenlyke Vlaenderen, wordt gesproken en geschreven)? Wie zal ons aenwyzen, waer het oprechte Vlaemsch t' huis behoort — door wien, en naer welke beginselen het best wordt geschreven?... Er bestaen, zegt men, geene Vlaemsche Spel- of Spraekkunsten van doorgaende gezag, en in de schriften der Vlamingen van onzen leeftyd kan men geene, althans

zeer weinige, overeenkomst en stelselmatigheid aentreffen. Doch waer, en by welke uitspraek zal men dan de grondslagen van hetgeen men *Vlaemsche Spelling* heet, moeten zoeken? Doet zich die uitspraek voor in de hoofdstad Brussel, te Gent of te Antwerpen? of bestaet die het onvervalscht, gelyk velen meenen, by de Westvlamingen?

Ziedaer, een reeks van vragen, die allen even moeilyk te beantwoorden zyn.

Vooreerst, lydt het geen twyfel, by iemand die onbevooroordeeld denkt, dat de Vlaemsche spelling, tot heden toe, nog door niemand op vaste gronden van algemeenen Vlaemschen aerd gebracht is. Niemand heeft, zoo verre ik weet, de verschillige spreekwyzen der Vlamingen en Brabanders met elkanderen vergeleken, en daeruit een kennelyk iets opgemaekt: zelfs Des Roches niet, schoon anders zeer belezen en veel afdoende in zaken van Belgische letteren, en krachtdadig door het Oostenryks Gouvernement ondersteund; zelfs Ter Bruggen niet, hoezeer zyne Spraekkunst zich boven de meeste andere verheft, en de goedkeuring eener geheele Provincie heeft weggedragen; zelfs Behaegel niet, hoe duch-

tig hy ook gewapend zy met al de syllogismen en enthymemas eener strenge logica; want, elke schoolmeester, in de Zuidelyke Provincien, hetzy hy den schepter volgens de constitutie van *Lancaster* of van *Pestalozzi* voert, of volstrekt eigenmachtig regeert, elke onderwyzer, zeg ik, acht zich bevoegd om den kinderen alzulke taelwetten voorteschryven, als hem door het hoofd zyn gewaeid. Anarchie is een erg kwaed, zoowel in de spelling, als in de regering.

Ten aenzien der uitspraek, zyn wy er verre af van te willen loochenen dat die der Westvlamingen als nog met weinige bastaerdwoorden is ontsierd. Doch dit is, zoo wy meenen, geene voldoende reden om daerom by hen alleen te rade te gaen, of om hunne uitspraek voor den éénigsten maetstaf aen te nemen, daer er, zeer waerschynelyk, voor deze onverbasterdheid oorzaken zyn aen te wyzen, die met de regeling van het Vlaemsch niets gemeen hebben, zoo als, onder andere, hunnen geringen omgang met vreemdelingen; Westvlaenderen eene Provincie zynde, die, minder dan de andere Belgische gewesten, van europeïsche reiswegen wordt doorsneden. Hoe het zy, wy achten het altyd gevaerlyk de eene Provincie boven de

andere te stellen, en zouden liefst geene hoofdstad aen de spelling zien gegeven. Vóór SIEGENBEEK bestonden er in Holland eigenlyk maer twee spellingen, namelyk de Amsterdamsche met de dubbele *a*, en de Rotterdamsche met de *ae*. Zyn keus viel, gelyk bekend is, op het Amsterdamsch, en was, na HUYDECOPER en KLUIT ook niet moeilyk te verrechtvaerdigen. Doch, wat nu, van onze belgische orthographie?

Na rype overweging vinden wy best de uitspraek van de meestbekende Belgische Spraekleeraren by te brengen, om ten minste daerdoor eenig begrip op te doen, van hetgeen er nopens de Vlaemsche spelling *wordt geleerd.* Dit, immers, zal ons van het gevaer en het verwyt beveiligen van gewaegde stellingen aen te kleven, en ons eenigermate in staet stellen tot het ontdekken der punten van algemeen verschil.

Jaren lang heb ik naer boeken omgezien, die over Vlaemsche Spraek en Spelling handelen, doch er zelden enkele aengetroffen, die de aendacht eens taelkundigen lezers verdienen, geene, die zich door eene grondige samenvatting en bewerking der tale aenbevelen.

Onder die weinige, welke my hebben bezig gehouden, bevinden er zich echter, die op dit oogenblik nog min of meer in de scholen worden gebruikt, of die onder andere opzichten eenigen invloed hebben uitgeoefend. Tot deze wil ik dan ook myne keuze bepalen. Het zyn de volgende:

1° *Le parallèle de la Grammaire des deux langues francoise et flamande, contenant en abbregé toutes les règles fondamentales de ces deux langues.* Par J. F. V. Geesdalle. *De vergelijkinge van de Spraek-konste der twee talen de fransche en vlaemsche, behelsende in het kort alle de gront-regels deser twee talen.* Gent, 1712, in kl. 8.° 309 bladzyden.

Dit boek bevat veel goeds en betrachtenswaerdigs. Het geeft, gelyk men uit den titel ziet, eene vergelyking der twee talen, voor en in welke het is opgesteld. De opdracht is aen het Magistraet der stad Gent, alwaer de schryver, naer men my heeft verzekerd, eene kostschool hield. Van alle de Belgische Spraekkunstmakeren houden wy Van Geesdalle voor den eenigste, die de oude eigenschappen van het Nederduitsch heeft trachten te bewaren.

In de vervoegingen der werkwoorden schryft hy nog:

Dat ik hebbe,
Dat gy hebbet,
Dat ik hadde,
Dat gy haddet, enz.

terwyl hy ook naeuwkeurig de *y* van de *ij* onderscheidt en de enkele vokaelspelling, in lettergrepen, op geen' medeklinker stuitende, aenpryst en volgt.

II. *Fondamenten ofte grondregelen der Nederduytsche Spel-konst, doór* P. B. Antwerpen, by *H. Bincken*, 1757, in kl. 8.°

Deze grondregels, schoon weinig om het lyf hebbende, worden op vele plaetsen van Braband en Vlaenderen in de scholen gebruikt. Zy zyn menigvuldigmalen herdrukt, en hebben niet weinig geholpen om het gebruik der accentteekens te vestigen. Het werkjen is afgedeeld in vragen en antwoorden, gelyk byna alle de volgende; gevende derzelver schryvers den voorkeur aen eene catechiserende leerwyze.

III. *Woordenschat ofte Letter-konst gedeyld in twee deelen, volgens de nieuwe, en kortere manie-*

re van schryven, na den oorsprong der taele, enz, *doór* J. D. VERPOORTEN, *Schoól-meester binnen Antwerpen.* Antw. 1759. 2 deelen, in kl. 8.°

Minder dan de vorigen. Door die *kortere maniere van schryven* verstaet de Autheur, niet de enkele vokaelspelling van SIEGENBEEK, maer het weglaten der *h* achter de *g* als in *magtigh*, *zigh*; en der *c* vóór de *k* (*ck*); eene overtolligheid die tegenwoordig nog by vele Vlaemschschryvenden zich voordoet. Zyn tweede deel is een woordenlyst van vertaelde stadhuistermen, in den smaek van MEYERS *Woordenschat*, waeruit het waerschynlyk zal zyn opgemaekt.

IV. *Nieuwe Nederduytsche Spraek-konst, doór* J. DES ROCHES, Antwerpen, 1761, kl. 8°. 87 bladz.

Van alle Vlaemsche Spraekkunsten diegene, welke in de Zuidelyke Provincien het meeste gezag heeft verworven. DES ROCHES, in zyn jeugd als Onderwyzer te Antwerpen geplaetst, deed alvroeg pogingen om betere schoolboeken voor het Nederduitsch en het Fransch in te voeren. Toen hy vervolgens lid werd van de Commissie voor het schoolwezen, op last van de keizerinne MARIA THERESIA

ingesteld, verkreeg zyne Spraekkunst groot aenzien by de meerderheid der Brabanders, schoon zy toch weinig door hen in de scholen gebruikt is. In Vlaenderen, en elders, kantte men zich er tegen aen, op grond, dat de Antwerpsche uitspraek, die den tweeklank *ou* met *au* verwart, daerin tot grondslag genomen was. Intusschen kan men dit werkjen den lof niet ontzeggen van duidelyke en geleidelyke voorschriften te bevatten, die zeer gemakkelyk uit te voeren waren, indien zy den oorspronglyken aerd der tale meestal geen geweld aendeden.

V. *Deure oft ingang tot de Nederduytsche taele doór* P. J. VAN BELLEGHEM *vry Schoolmeester binnen de stad Brugge, ende* DANIEL WATERSCHOOT, *Schoolmeester tot Hansseveldе, prochie Zele.* Brugge, 1773. 183 bl. in kl. 8°.

Een slordig opstel met versjens ondermengd, en van *onderwyzingen in de schryfkonste* en eenen *Eeuwigdurenden Almanach* opgevolgd. Op vele plaetsen wordt het tegengesproken door

VI. *De verbeterde Vlaemsche Spraek- en Spelkonste van* BALDUINUS JANSSENS, *Taelmeester*

binnen de stad Brugge. Brugge, 1775, 196 bl. in kl. 8.°;

waerin vele goede aenmerkingen voorkomen. De schryver toont zich den accenten toegedaen, doch plaetst die geheel anders dan DES ROCHES, dien hy gedurig tegenspreekt. Naer het schynt heeft zyn geschrift by de Bruggenaren veel opgang gemaekt. 'S mans iever verdient ook lof, doch de schoolmeester straelt overal wat te veel door, in de vragen en antwoorden, die den inhoud van dit boekjen uitmaken.

VII. *Nederduytsche Spel- en Spraek-konst; waerin niet alleen de waere en zuyvere spelling deézer taele op vaste gronden geleerd, maer ook de négen deelen der réde zeer naeuwkeurig verhandeld, de wys om de naemwoórden te buygen, en de tydvoegingen der werkwoórden te maeken aengeweézen word. Door* J. BALLIEU, *Schoólmeester binnen Antwerpen.* Antw. 1792, 120 bl. in kl. 8.°

VIII. *Byvoegsel van nadere bemerkingen op de grondrégels der Nederduytsche Spel- en Spraek-konst.* Door den zelfden. ibid. 1792. 130 bl. in kl. 8.°

6

Nº VII bevat nagenoeg al de regelen van nº II ook in vragen en antwoorden afgedeeld. Het byvoegsel nº VIII meer eigenlyk het werk van BALLIEU zynde, is, naer men uit zyne voorrede verstaet, ontstaen, uit het lezen van den lyvigen ZEYDELAER. De geslachtregeling der naemwoorden wordt er in voorgedragen op rymen van acht syllaben, in den trant van CLAUDE LANCELOTS *Jardin des racines grecques*, en is even vervelend. Buiten den omtrek van Antwerpen schynen een en ander werkjen nooit veel bekend te zyn geweest.

IX. *Nederduytschen Letter-schik of korte en grondige bemèrkingen op de uytspraek en spèlling van de Nederduytsche woórden. Tot Loven by* F. MICHEL, (zonder jaertal) 38 bl. in kl. 8.º

Het is een kleine prosodia. Reeds uit den titel bespeurt men, dat de schryver op eene hem eigene wyze de accentteekens plaetst. Zyn arbeid heeft weinig invloed verkrègen, en is ook luttel doeltreffend.

X. *Grondregels der Nederduytsche Spelkonst opgesteld volgens de allernieuwste maniere van spellen*, Loven, 1807. 112 bl. in 12.º

Op weinig na een herdruk van n° II, doch op sommige plaetsen verbeterd en aengevuld.

En XI. *Nederduytsche Spraekkunst ten gebruyke der schoólen, uytgegeéven op last van het Koninglyk Genoótschap van Tael- en Dichtkunde, te Antwerpen, doór* J. A. TER BRUGGEN, vyfden druk. Antwerpen 1822, 102 bl. in 12.°

Van deze Spraekkunst heeft de drukker, zoo men my verzekert, bereids boven de 25,000 exemplaren verkocht, weshalve wy oordeelen, dat zy den Brabanders byzonder welkom zal zyn geweest. Doch, daer zy met alle de bovenvermelde *grammaticas* het gebrek heeft, van op een provinciael en geenszins op het gemeenlandsche dialekt te zyn gebouwd, zoo moet haer ook het zelfde lot te beurt vallen, dat namelyk, van enkel in de provincie Antwerpen bruikbaer te zyn, daer de Vlamingen hunne accenten meestal naer de leer van B. JANSSENS, welke met die van BEHAEGEL overeenkomt, teekenen.

In de vorenstaende lyst had ik gaerne eene plaets aen de *Vlaemsche Spraekkunst* van laetstgenoemde (Brugge 1820. 2 deelen, in gr. 8.°) alsmede aen de schriften van Doctor VAN DAELE, van Ipe-

ren, gegeven; dan, dit zou hebben kunnen verwarring baren, hetgeen wy behoorden te vermyden; evengenoemde schryvers een geheel afzonderend taelsysteem volgende, waeruit men bezwaerlyk het Vlaemsche gebruik kan leeren kennen. Van harte gaerne willen wy anders hunner geleerdheid en rechtzinnigheid hulde toebrengen; doch hunne stelsels zyn nog zoo nieuw, dat wy het onraedzaem oordeelen van de zelve gewag te maken. Om een enkel bewys tot staving van dit ons gezegde by te brengen: de heer Behaegel verdubbelt de *a* in zyne laetstuitgekomene schriften; en dit zal toch niemand voor Vlaemsch erkennen.

Overgaende tot het aenhalen der elf opgenoemde werken, zoo achten wy ons verplicht de byzondere uitspraken van elken schryver *woordelyk* op te geven, en niet ons by een zakelyk uittreksel te bepalen, gelyk wy met het Hollandsch hebben gedaen. Wy willen niet worden verdacht gehouden dat wy onze eigene opinie in de plaets van die dezer schryveren stellen. Ook komen de opgenoemde werken zeer schaers voor, en zullen wel voor het grootsten deel onzen lezeren volstrekt onbekend zyn. De styl mag by deze schikking lyden; het zal toch de waer-

heid, het zal de Belgische Spelling in hare volle maektheid vertoonen.

Wy houden dezelfde orde, als hiervoren, ter beschryving van het Hollandsch, is gevolgd.

§. 1.

Over Y *en* IJ.

„Het gebruyk van dese vokael is verscheyden in het Vlaemsch. D'eene geven haer het geluyd van den franschen tweeklank *ei*, als in deze woorden, *gelyk*, *vry*, *my*, *gy*, *sy*, die sy uytspreken: *geleik*, *vrei*, *mei*, *gei*, *sei*. Andere geven haer een geluyd dat niet en schild van't gene van *i*, als sy-se in deze woorden gebruyken: *yver*, *ygelyk*, *yder*, als *iver*, *igelyk*, *ider*. Andere eyndelyk en gebruyken se geenszins, als de gene van West-vlaenderen, dewelke lesen ende schrijven *gelik*, *vri*, *mi*, *gi*, *si*...... Men moet an het algemein gebruyk gehoorsamen, ende daerom zullen wy lijden dat de *y* d'uytspraek van den tweeklank *ei* behoude." (Van Geesdalle, bl. 22-23).

„Sommige zeggen de letter *y* geene klink-letter te zyn, die *ypsilon* noemende, maer alzoo wy in de

woorden *hy*, *my*, *tyd*, *nyd*, *zŷn*, de letter *y* hard uytspreéken, en dat ook de andere letteren, zonder deéze geenen klank zouden hebben, zoo zeg ik, dat de letter *y* eene klinkletter is.» (P. B. bl. 7 en 8).

» De klinkletters zijn *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, *y*; wordende alzoo genoemd om dat sy den klank geven aen alle de andere letteren.» (VERPOORTEN, bl. 7).

» Een vocael is een letter, die zonder behulp van andere uytgesproken kan worden : zulke zyn er zes, *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, *y*...... *Ey* klinkt gelyk eene enkele *y*.» (DES ROCHES, 2 - 3).

» De *y* moet met recht gestelt worden onder de stemmakeren oft klinkeren, aengezien dezelve overal zich uytspreekt zonder behulp van ander klinker, weynig meer open als *ii*; van welke bezondere goede uytspraek het land van Waes de eere toekomt (waer men die, gelyk by de Hollanderen *ey* noemt) en niet aen Braband, zoo vele verkeerd willen.»

» Al is 't dat de West-vlaemingen, als te weten die van Brugge, Kortryk, Meenen, Waesten, Nieuport, Veurne, Duynkerke, Oostende, die noemen *ii*, als *hii*, *wii*, nochtans zouden sy moeten open-

hertig bekennen dat het eygentlyk eene misnoeminge is; en al is 't, volgens hun zeggen, dat *y*, procederende in d'Universiteyt van Loven, jegens *i*, haer procès zoude verloren hebben, dit en kan maer dienen in zommige letter-grepen, en bezonderlyk in *heid*, ofte wel naer *u*, in *uit*, *uil*, enz. om dat men in het begin der Nederduitsche Taele geschreven en gesproken heeft *hoog-iet*, *zwarig-iet*, *gierig-iet*, enz. al of sy wilden zeggen: *iet* dat *zwaer* is; *iet* dat *hoog* is; *iet* dat *gierig* is. Onze Nederduytsche Taele moet niet voor West-vlaenderen alleen, maer voor alle de gene, die dezelve spreken, oft gebruyken, gedrukt en geschreven worden.»

(Van Belleghem, 13-38-39).

» Twintig letters zynder noódig om alle Vlaemsche woórden hun behoórlyk geluid te geven, te weten: a, b, d, e, f, g, i, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, v, w, z. De letters *c*, *h*, *j*, *q*, *x*, *y*, dewelke tot nu in de Vlaemsche Taele of Letterrol gebleven zyn, dienen om eigennaemen en onegte woórden te spellen...... In de woórden *my*, *by*, *zy*, *gy*, enz. hoort men den tweeklank *ii*, zynde de tweéde klinker eén weinig doorgetrokken, aldus, *ij*; dewelke men heden nog geteékent ziet in d'openbaere schriften; 't

gene als met handen tastelyk is, en waeruit zekerlyk de fransche letter *je* in onze letterrol is geslopen...... Tot heden hebben de Bruggelingen, Iperlingen en Kortryzaenen, de goede uitsprake van dezen tweéklank behouden; alle d'andere hebben daer af eénen doolhof gemaekt: eenige spreken die uit als *ei*, andere als *ai*.... Veel Gentenaers, de Brabanders, en andere, die van 't zelve gedagt zyn, stellen den tweeklank *y* zonder nood, en tegen reden, agter eénen klinker: want aengezien zy geén onderscheid maken, in 't spreken, tusschen de maend *Mei* en den voórnaem *my*, zoó is hunne voórstellinge en gebruik teénemael ongegrond. Blyven zy gelooven aen het gene zy voór goed houden, als slaeven van het misbruik, zy hebben, willen zy hun niet overtuigen, maer eéne letter nòódig, om het woórd *ei* te schryven, 't gene zy nogtans met tweé spellen. Dies bewyzen zy hunne eigene feilen »

(JANSSENS, 17-20-22).

» Den klinker *y* en de diphtong *ey* worden beyde met den zelven klank uytgesproken.» (BALLIEU, 37)» doch moeten onderscheyden worden; want haer verschillig schryven geéft dikwyls eene verschillende beteekenis, als in *myden*, schouwen; *meyden*,

dienstmaegden, enz.» (BALLIEU, *Byvoegsel*, 15).

» De diphtong *ei* schryven wy altyd met de enkele boekstaef Y, in *gy*, *hy*, *zy*, *zyn*, *lyf*, *lyk*, enz. De Y luyd als I in *ay* of *aey*, *ey*, *oy*, *ooy*, *oey*, enz.» (*Nederd. letterschik.* 8-9).

» In onegte woórden word de *y* dikwyls als *i* uytgesproken, gelyk in *porfyrus*, *syllabe*, enz.»
(*Grondregels*, bl. 23).

» De Y, die altyd lang is, heéft twee verscheydene klanken, te weéten, eenen harden langen klank in de opregte Nederduytsche woórden, als: *by*, *dyk*, *krygen*; en den klank der *i* in de woórden, die uyt het Grieksch onleend zyn, als: *Egypten*, *mysterie*, enz. Tusschen twee klinkers staende word zy dubbel uytgesproken, als *i* en *j*; gelyk men hoort in *draeyen*, *vlaeyen*, *rooyen*....... En alhoewel er in Vlaenderen, Zeeland, Gelderland en elders sommige plaetsen zyn, waer men de *y* als *i* uytspreékt, zoo hoort men nogtans in aenzienlyke steden van Braband en Holland deéze letter als *y* klinken, gelyk in het Engelsch woórd *by*, en in't Hoogduytsch *zwey*; welken klank aen onze tael byzonder eygen zynde,

niet wel doór *i*, het zy enkel of dubbel, uytgedrukt word; en diensvolgens vinden wy best van de woórden *my*, *rykelyk*, *wysheyd*, enz. in navolging van veél goede schryvers, en voórnaementlyk van de in Braband alombekende taelkundigen J. DES ROCHES en J. BALLIEU, te schryven met die letter, welke de Nederlanders Y noemen.»

(TER BRUGGEN, bl. 10-30-31).

§. 2.

Over de enkele en dubbele Vokaelspelling.

» Als de Vlamingen de *a* willen lang hebben, waer sy maer kort en soude zijn, stellen sy de *e* achter de selve. Andere verdobbelen-se. Tot dese gelegentheyd en kan ik my niet onthouden van menige Vlamingen beter t'onderrichten. De *a* moet maer verlangd worden als sy voor twee of meer consonnanten gezet word, oft voor eene alleen, die niet gevolgd en is van eenige andere vokael; soo en moet men dan niet schrijven *draegen*, *vergaederen*, *plaegen*, *vaeder*, *praeter*, *klaeger*, *schaede*, maer *dragen*, *vergaderen*, enz...... Dit kan ook verstaen worden van d'andere klinkers *e*, *i*, *o*, *u*. 'T en soude

dan niet van noode wesen aldus te schryven : *bree-ken* , *leesen* , *liegen* , *vriesen* , *looven* , maer aldus: *breken* , *lesen* , *ligen* , *vrisen* , *loven.*

» In vele woorden, waer de *e* gevolgd is van *r* word sy als de opene *è* der fransche uytgesproken. B. v. *weerd* , *peerd* , *steert*, *geern* , enz,»

(Van Geesdalle, 6-7-17).

» In woorden als *maeten*, *kraeken*, *blaeken*, waer-in de *a* de lettergreep eyndigt, behoort men eene *e* daer naer te stellen; om dat men van *maeten*, *krae-ken* , *blaeken* , kan zeggen : *maet*, *kraekt*, *blaekt*: doch in *laken* , *glasen* , enz. moet men die niet stellen, omdat men niet anders zeggen kan dan *la-ken* en *glas* , waerin geene *e* noodig is.»

(P. B. 37-38).

» Men gaet van den eygendom der woorden af als men schryft *zaken* , in de plaets van *zaeken* ; *briven* , in plaets van *brieven* ; omdat men in 't eenvoudig zegt *zaek* , *brief*...... *Leéven* , *geéven* , *beéven* schynen ook beter met twee *ee* , omdat men zegt *leéft*, *geéft* , *beéft*, alhoewel in ons Nederland het meest maer met eene *e* geschreêven word, en

ik zelfs in den voôrleden tyd het ook zoo pleêgde te schryven » (VERPOORTEN, 45).

» *Ae* heéft wat langer klank als de *a*, gelyk in *maer*, *waer*, *daer*..... *Ae* en *ai* worden zonder verschil voór malkanderen gebruykt, als in dit vers van den Prins der Nederlandsche Dichteren :

Ay my ! hoe ryzen my de hairen !

Nadien er veéle *diphtongen* zyn, als *ae*, *ee*, *oo*, en *ue*, die in geluyt van de enkele vocaelen niet verschillen, zoo blyft nog overig te weéten, wanneer eene syllabe met eene enkele vocael en wanneer met een *diphtong* geschreéven dient te zyn. De syllaben, die met eene consonnans eyndigen, als *mat*, *maet*, *wet*, *weet*, *los*, *loos*, geéven doór hun verscheyden geluyd genoeg te kennen, of zy eene diphtong of eene enkele *vocael* vereysschen; in die, dewelke met eene *vocael* eyndigen, moet men deézen regel volgen : Indien het eenvoudig getal of singularis tot de uytspraek de diphtong noodig heéft, zal ook het meervoudig of pluralis met eene diphtong geschreéven worden ; zoo ook, indien het eenvoudig eene enkele *vocael* vereyscht, word ook het

meervoudig met eene enkele vocael geschreéven. Om dat dan, in *maet*, *baer*, *heer*, *boor*, *vuer*, *ik hael*, *ik geéf*, *ik hoor*, *ik huer*, de diphtong noodzakelyk is, moet insgelyks, *maeten*, *baeren*, *heeren*, *booren*, *vueren*, *haelen*, *geéven*, *hooren*, *hueren*, en al wat daervan afkomt, met eene diphtong geschreéven worden.» (DES ROCHES, 4-5).

» Hoewel DES ROCHES, in zyne Nederduytsche Spraek-konst, zegt, dat de *a* gevolgt zynde van eéne *e* eénen langen klank zoude hebben; alle minnaers der Vlaemsche letter-kunde zeggen met my, dat *a* en *e*, elk op zig zelven hun geluid geven, in *aen*, *aerde*, *baerd*, *haer*, *blaes*, *daeden*, *gaeven*, enz......... Men moet agter de *a* eéne *e* schryven, als het eéntal eéne *a* vereischt, b.v. *baet*, *baeten*; *bal*, *baelen*; *baen*, *baenen*; *dal*, *dalen*.»

(JANSSENS, 39-48).

» Alle woórden moeten gespeld wórden met de zelve letters gelyk hun *grond-woórd*, opdat zy van hunnen oorsprong niet afwyzen. Het meervoudig word van 't eenvoudig doór 't byzetten van eenige letters gemaekt, *staek*, *staeken*; *kot*, *koten*.»

(BALLIEU, 56).

„ De *e* in *ae* en heéft geen byzonder geluyd, maer dient alleenlyk tot een teeken, dat de *a* wat langer moet uytgesproken worden.„

(*Nederd. letterschik*, 5).

„ Zoo men by de *a* eene *e* voegt, verliest zy een weynig haeren eygenen harden klank, en *lat* word *laet; mat, maet*, enz.„ (*Grondregels*, 11).

„ In 't midden der woórden, daer de *a* lang word uytgesproken stelt men *ae*, om het verschil te doen hooren van *bak* en *baek*, *plat* en *plaet*, enz...... Als het grondwoórd eene enkele vocael heéft behooren de afgeleyde woórden die te behouden; derhalve schryft men, met eene enkele *a*, *dag*, *dagen*, *dagelyks*, enz. en met eenen tweeklank, *vraeg*, *vraegen*, *vraegt*, *vraegende*, *ondervraegen*, enz.„

(TER BRUGGEN, 11-41).

§. 3.

Over den klank en de spelling der EE *en* OO.

„ De *e* word als de opene *è* der fransche uytgesproken in dese woorden, waer sy maer enkel en is: *wereld*, *perel*, *kerel*, *teren*, *deren*, *derven*, *ster-*

ken. Ende soo in vele andere, waer sy gevolgd is van *r*, ende eene andere consonans naer *r*. Sy heeft noch de opene uytsprake in dese, waer sy verdobbeld is: *weerd*, *peerd*, *meel*, *teerd*, *peeren*, *steert*, *geern*. Sy word uytgesproken als de openste *é* der fransche, als sy haer bevind vooren eene van dese vocalen, *b*, *c*, *d*, *f*, *g*, *k*, *l*, *p*, *r*, *s*, *t*, die de laetste is van het woord, oft gevolgd is van eene consonans, als: *hebbe*, *reb*, *bec*, *bedde*, *t' seffens*, *seggen*, *mes*, *met*. Eyndelyk word sy uytsproken gelyk *ei* in dese woorden ende andere gelyke: *engel*, *enkel*, *schenken*, *brengen*, enz.»

(Van Geesdalle, 16-18).

» Sommige zeggen, dat wy in onze Nederduytsche Spelkonst geene teekenen en hebben, noch geene en behoeven, zelfs geene en mogen gebruyken; alleenlyk zeggende, dat men die voórdeézen nooyt gebruykt heéft.... Ik kan goedmaeken dat wy dezelve zeer noodig hebben..... Het is zeker dat den klank van *weer*, die men doór het werken in de handen krygt; *weér*, tyd; en *weérd*, van *weérdzyn*, alle dry verscheyden is: zoo men nu geene teekenen gebruykt; hoe zal men die onderscheyden? Daerom stel ik vast, dat men op eene van de twee

ee, die hard moeten uytgesproken worden, als in het gezegd woórd *weér*, dit teeken *é* behoort te stellen; en op de twee *ee*, die als *ei* moeten uytgesproken worden dit teeken *ê*. En aldus: *meer*, *geen*, *heel*, *een*, *leeren*; *heéft*, *zweéft*, *weést*, *steélt*, *neémt*, *beéld*, *veél*, *preékt*; *smeêr*, *peêrsch*, *peêrlen*, *beêr*, *keêrs*, *peêrd*, *steêrt*, *weêrdig*, *rechtveêrdig*, enz.»

» Zoo er twee *oo* malkanderen volgen, neémen zy te saemen den klank byna als *oi* (*loot*, *boot*, *boom*, *dood*, *poot*,) sy moeten somtyds hard uytgesproken worden, als in *voór*, *doór*, enz. wanneer men de tweede *o* behoort te teekenen *ó*, oft met eenig ander teeken.» (P. B. 14-15-18).

» Daer zyn menigte van woôrden, de welke in de uytspraek veêl over-een-komen, ende nogtans verschillende geschreven worden: hoe zoude men die konnen onderscheyden, als men den grond van de taele niet agtervolgde, ende als men die zonder geluyd-teekenen uytdrukte? Men schryve dan *eét*, *heet*, *kool*, *koôl*, enz.» (VERPOORTEN, 50).

» Alzoo de diphtong *ee* dry verscheyde klanken heeft, dient de zelve ook op dry-derhande wyzen

geschreéven. Den klank doór malkanderen vloeyende, stellen wy aldus, *ee*, als in deéze woorden, *beest*, *deeg*, *feest*, *kleed*, *steen*, *zee*.»

» Den harden klank teekenen wy aldus *eé*, als in *breékt*, *dreéf*, *geéft*, *steél*, *heéft*, *spreékt*. Den klank als *ei*, die ook van veèle met deéze letters geschreéven word, als *weirdig*, *veirdig*, *peird*, neémt den *circumflexus* aen; als *beêr*, *deêrlyk*, *geêrne*; *keêrs*, *neêrstig*, *peêrd*, *veêrdig*, *weêrdig*, *zweêr*.

» *Oo* heeft somtyds eenen harden klank, als in *voór*, *doór*, *schoól*, *joód*, *toórn*; wanneer men de zelve met een *accent* behoort te teekenen: somtyds vloeyt den klank doór malkanderen, aldus *hoog*, *hoofd*, *hoort*, *poort*, *zoom*.» (DES ROCHES, 4).

» De E, volgens ons gevoelen, heeft dryderhande geluyt; want neemt het woord *zedeleere*, gy zult aldaer het dryderhande geluyd in onderkennen en bevinden, alwaer de *e* in de eerste letter-grepe lang, in de tweede en leste beyde g'heel kort is, en de derde heel lang door den tweeklank *ee*. Wat het gebruyk belangd, daer kan eene nuttigheyd en gemak omtrent deze ingebragt worden, zoo wanneer

de *e* moet hard uytgesproken worden, dat men daer een streépken boven zette (é), gelyk hier: *bédelen*, *dézen*, *dréve*, *déde*, *léden*, *véle*, en alle andere; maer wat betreft de dobbelinge der *e* (gelyk zommige schryvers dat overal, alwaer de *e* lang is, willen involgen) in deze vorenstaende en andere diergelyke woorden zettende *deezen*, *steeden*, *meede*, dit kan geenen taelkundigen behaegen, en het dunkt ons tegen de regelen der Spel-konst te wezen.

Zommige onervaeren gebruyken wanschikkelyk de *o*. De eene dobbelen die schier t'allen woorde, waerse de leste letter der letter-grepe is, als in *booven*, *looven*, *hooven*, *koomen*, *moogen*, *stooven*, enz., zoo wel als in *brooden*, *dooden*, *doöpen*, *loopen*, *loonen*, *roode*, enz., alwaer nochtans in d'eerste slag geene dobbelinge gelyk in de leste noodig is.» (Van Belleghem, bl. 20-21-28).

» Van de teekenens word by vele eenen doolhof gemaekt. P. B. in zyne Nederduitsche Spelkonst spant de peérden agter den wagen, zeggende, dat men de woórden *geeft*, *heeft*, *leeft*, teékenen moet, en de woórden *meer*, *geen*, *heel*, niet: maer, wat vlaemschen letterkender is 'er, die met den eersten

opslag niet ziet, dat dit eéne misgrypinge is, die voor de Vlamingen onnoódig is? Volgens 't gevoelen van alle goede Vlaemsche schryvers moet men schryven, *beek*, *beeld*, *geeft*, *been*, *keel*, *leeg*, *leer*, *leesbaer*, *meel*, *veer*, *weegt*, enz. *beén*, *breét*, *dreéf*, *eén*, *eér*, *eéd*, *leért*, *teér*, *steén*, enz. *Beêr*, *bleêten*, *deêrlyk*, *dweêrsche*, *geweêr*, *leêrs*, *neêrstig*, *peêrd*, *peêrle*. enz.»

(Janssens, bl. 30-32).

» De scherpe of manlyke E heéft eenen harden klank, en dient met den scherpen accent (') geteekend te worden, als blykt in de eerste letter-greép van *édel*, *béter*, *pékel*, en in de tweede van *benêveld*, *genégen*, *verzékeren*....... Als de diphtong *ee* den klank van *ei* vereyscht, zet men den *circumflexus*, als *ê*, *peêrd*, *weêrd*, enz.»

(Ballieu, Byvoegsel, bl. 39).

» De dubbele E word op dry verscheydene wyzen uytgedrukt, te weéten, met eenen harden klank in *eéten*, *geéven*, *neémen*, *steélen*; met eenen zwaeren in *keêrs*, *leêrzen*, *peêrd*, en eenen vermengden klank daer eene *i* schynt in gehoord te worden, als in *deeg*, *een*, *feest*, *been*; enz. De dobbele *o* heeft

den harden klank en het scherp geluydteeken, in *bloózen*, *doórn*, *koórts*, *loóven*, en den gemengden klank in *boon*, *doop*, *groot*, *koopen*, enz."

(TER BRUGGEN, bl. 19 - 20 - 26).

§. 4.

Over de Medeklinkers.

" Om te weéten wanneer tot het sluyten eens woórds de *d* op de *t* word vereyscht, heéft men te zien of het grondwoórd met een *d* of *t* geschreéven word; om dat *worden* met eene *d* geschreéven word, zal, ik *word*, gy *word*, en alles wat van *worden* voortskomt met de *d* en niet met de *t* geslóóten worden. *Laeten* heéft eene *t*, dus schryft men, ik *laet*, gy *laet*, en alles wat van *laeten* komt met eene *t*: Maer indien het *grondwoórd* zonder *d* en zonder *t* word gespelt, moeten de daervan afgeleyde woórden noodzaekelyk eene *t* aenneémen.

Voórbeélden hier van:

Eeren, *hy eert*, *geëert.*
Speelen, *hy speélt*, *gespeélt.*
Koopen, *hy koopt*, *gekogt.*"

(DES ROCHES, bl. 8 - 9).

„ De beroemste kenners onzer taele zeggen dat alle deelwoórden, die zoo wel eenen bedryvenden als lydenden zin hebben, naer maete het hulpwoórd, dat dezelve voórgaet, zulks vereyscht, moeten eyndigen met eene *d*; zou men dan niet behooren te schryven: *deézen knegt had zynen meester bebemind; wy hebben dit kind geleerd?*„

(*Grondregels*, bl. 3-8-37).

„ Men moet ten opzigte van het gebruyk der *d* het grondwoórd nazien, en schryven *ik brand*, *gy zend*, *men schud*, om dat zy voortskomen van *branden*, *zenden*, *schudden*. Daer en tegen schryft men met eene *t*, *gy spant*, *hy kent*, *zy wint*, om dat zy voortskomen van *spannen*, *kennen*, *winnen*, en om dat in dergelyke woórden de *t* de kenletter is van den tweeden en derden persoon enkelvoud.„

(TER BRUGGEN, bl. 16).

„ Indien een grondwoórd met *ch* geschreéven word, zullen alle woórden die van het zelve worden afgeleyd, met *ch* geschreéven worden; van gelyken zal men de *g* gebruyken, indien het grondwoórd de *g* vereyscht. *Lachen* is een grondwoórd;

daervan word afgeleyd : *lach*, *belachelykheyd* enz. in alle deéze woórden is de *ch* noodzaekelyk, om dat zy in *lachen* gevonden word.

Men kan ook dikwils aen het meervoudig van een woórd gewaer worden, met wat letter het eenvoudig daer van geschreéven dient te zyn; om dat *wy zagen* eene *g* vereyscht, moet, *ik zag*, noodzaekelyk met eene *g* geschreéven worden.

Maer daer is een groot getal woórden, als *gezigt*, *gevrigt*, *zagt*, *zugt*, *bogt*, *kragtig*, *klagt*, *gezogt*, enz. welke onder geene van deéze twee regels behooren. Ons bedunkens, en naer het voórbeéld der deftigste schryvers, mag men in zulke woórden, zonder misslag, willekeurig of wel de *ch* of wel de *g* gebruyken.» (DES ROCHES, bl. 7 en 8).

» De *g* op het eynde eener lettergreép staende, het zy alleen, of van een *t* gevolgd, heéft den zelfden klank als *ch*; welke twee letters in de oude Spraekkunsten doórgaens te vinden zyn: daer de nieuwe integendeel, om de kortheyd eene *g* stellen in de woórden: *kragt*, *slegt*, *nigt*, *gedrogt*, *zugt*, enz. ten waere men somtyds *ch* gebruykte

om het verschil tusschen sommige woórden te toonen.

De *g*, als zy met de *n* eene lettergreép eyndigt word byna als *k* uytgesproken (maer dit is een spraekgebrek) b. v. *lang*, *ring*, *jong*; het welke de reden is dat men in oude brieven en boeken vind: *lankzaem*, *koninkryk*, *jonkheyd*, *sprinkhaen*, welke moeten geschreéven worden *langzaem*, *koningryk*, *jongheyd*, *springhaen*.»

(Ter Bruggen, bl. 22).

» De *f* en de *s* worden vruchteloos verdobbeld in de volgende woórden: *twyffel*, *erffenis*, enz. *ysselyk*, *aessem*, *eysschen*, *perssen*, *kennisse*, enz. maer niet in *meesteresse*, *abdisse*, enz. Doch als wanneer in het verschuyven der eyndigende *consonnant* de *vocael*, die kort behoort te wezen, zoude konnen vóór lang aenzien worden, moet men de consonnant verdobbelen; b. v. *bid*, *bidden*; *visch*, *visschen*, enz.» (*Letterschik*, bl. 35-36).

» Wanneer de scherpe uytspraek der *f* in het byvoegen van andere letters niet verandert, dan verdubbelt men dezelve, gelyk in *straf*, *straffen*; *laf*, *laffen*.» (Ter Bruggen, bl 22).

„ Hier dient nog bemerkt, dat men aen alle woórden, daer men bywoórden van maekt, de laetste letter afdoet, en *lyk* daer in de plaets stelt; als aen *uytspreéken*, want, met de laetste letter, die de *n* is, daer af te doen, en *lyk* in de plaets te stellen, is het *uytspreékelyk.*„ (P. B. bl. 43).

§. 5.

Over andere byzonderheden, in de Vlaemsche Schryfwyzen voorkomende.

„ De regel om de *verkleynwoorden* te maeken is de syllabe *ken* agter het *nomen* te voegen; als *hofken*, *boomken*, *vuerken*; maer zoo het woórd met *d* eyndigt, of met eene *l*, rekt het zich gemeenlyk eene gantsche *syllabe* uyt, als *woórdeken*, *hondeken*, *beéldeken*, *stalleken*, *bloemken*, *boomken*, *velleken*, *walleken*. Die met eene *k* eyndigen, neémen *sk* tot zich; als *boeksken*, *stoksken*, *zaksken*, enz. alle welke uytzonderingen veél beter doór het gebruyk, als doór regels konnen worden geleert.„

(DES ROCHES, bl. 27).

» In het meervoud stelt men *kens* of *skens* b. v. de *vaderkens*, de *kinderkens*, oft *kindkens*.»

(Van Belleghem, bl. 63).

» Tot bevordering der duydelykheyd moet men, zoo veél mogelyk is, onderscheyd maeken tusschen de gelykluydende woorden, als, *ik lach*, en *ik lag*; den *graed* en de *graet*; *acht* en *agt*; *arm* en *erm*; enz. Desgelyks moet men den oorsprong volgen, in het gebruyken van eenen enkelen klinker, of van eenen tweeklank, in de naemwoorden *dagen*, *graven*, *dalen*, *wegen*, *sloten*, enz. en de werkwoórden *daegen*, *graeven*, *daelen*, *wegen*, *sloten*, enz.

» Eyndelyk zou het onbehoorlyk zyn, *latynsche* of fransche woórden met letters te spellen, welke in die taelen niet gebruykt worden; b. v. als men *kwestie* of *ekstrakt* in de plaets van *questie* of *exstract* schreéf; en dit vermeyd men doór den oorsprong te onderzoeken.»

(Ter Bruggen, bl. 38-43).

GEVOLGTREKKING.

Wanneer men over de punten, welke hierboven verhandeld zyn, met ryp overleg nadenkt, en het Vlaemsch, in tegenstelling van het Hollandsch, aendachtig beschouwt, zal men bevinden, dat het eerste zich kenmerkt *doór een' overdreven zucht van onderscheiding of nuancering van alle verschillige klanken en beduidenissen der woorden, gepaerd aen eene zekere bezorgdheid ter bewaring der wortelsylben.* Vandaer, dat de Belgen zich niet vergenoegen met de zoogenaemde hardlange *e* en *o* door verdubbeling aen te duiden, maer ook nog bovendien begeeren, dat den verschillenden klank der *ee*, *eé* en *eé*, *oo* en *oó* door accenten worde voor het oog gebragt; vandaer, dat zy in alle woordverbuigingen, of vervoegingen, bestendig de *ae* of *ee* schryven, waer het enkelvoud of (zoo zy meenen) de wortel deze letters bevatten (*plaegen*, *verdraegen*, *beklaeger*, *neémen*, *geéven*, *graeven*; van *plaeg*, *verdraegt*, *klaegt*, enz.) Vandaer, dat zy de gelykluidende, doch in be-

teekenis verschillende, woorden, in de spelling altyd trachten te onderscheiden, stellende *wagen* en *waegen*; *graven* en *graeven*; *leven* en *leéven*; *dalen* en *daelen*; *weg* en *wech*; *wegen* en *weégen*; met honderd anderen meer. Vandaer, dat zy in het samenkoppelen der woorden veelal het eene woordlid van het andere afsnyden, en de verbinding enkel door het copulatieteeken aenwyzen, als in *spraek-konst*, *grond-woord*, *haeg-appel-boom*, *aen-nemen*, *aen-te-nemen*, *over-te-nemen*, enz. Vandaer, eindelyk, dat zy, ter bestendige aenduiding van het geslacht, aen het mannelyk enkelvoud, zoowel in het eerste als in de andere gevallen, het lidwoord *den* byzetten, en de adjectiven, tot de naemwoorden van dat geslacht behoorende, zonder uitzondering, op *en* doen uitgaen (*eenen eerlyken man*, *deézen deugdzaemen huys-vader*, *uwen onderdaenigen dienaer.*)

Van deze byzondere helling van het Vlaemsch naer verschilmaking zou het ons niet moeilyk zyn meer andere voorbeelden op te noemen, wat de verbuigingen en woordvoegingen in het algemeen is betreffende; doch de behandeling van dit punt ligt buiten de grenzen van ons bestek, en behoort meer bepael-

delyk tot eene andere vraeg van het koninglyk Genootschap.

Wy zagen dus (en dit zy ons hier genoeg) dat gene, overal zich voordoende, onderscheidingszucht een byzonder en eerste kenteeken van het Vlaemsch is.

Een tweede hoofdverschil vinden wy daerin gelegen, dat de Zuidnederlanders den langen klank der vokalen *a*, *e*, *i*, en *u*, door het onmiddelyk achteraenplaetsen eener *e* verkiezen te verbeelden, wanneer namelyk dezelve in lettergrepen voorkomen, die door een consonans worden opgevolgd, met uitzondering echter van sommige woorden, als *vader*, *nader*, *vergaderen*, *averechts*, *hamer*, enz. in welke zy de enkele vokaelspelling voldoende achten. De *o*, zeggen zy, kan niet door de *e* verlengd worden, daer het vervoegen dezer twee letteren, van ouds, tot het daerstellen van een byzonder geluid is gebezigd geworden, hetwelk met de fransche *ou* en hoogduitsche *u* volkomen gelyk staet. Wat de *y* betreft: zonder dit teeken altoos onder de eigenlyk lange klanken te rekenen, als hunne landgenooten, de Hollanders, doen, zoo houden zy het toch daervoor, dat het

zelve nimmer door het byplaetsen eener andere letter behoort te worden verlengd. En aengezien zy deze *y* onder de ware klinkletters van het Nederduitsch eene plaets vergunnen, zoo tellen zy ééne vokael méér, dan hunne broeders uit het Noorden.

In de derde plaets, hebben wy als een byzonder gebruik der Belgen te beschouwen, dat zy eenen klank erkennen, die door de Hollanders, als onzer tale oneigen, wordt verworpen, met name den blaetenden toon der *ei* of *eê*, in *beêr*, *peêrd*, *peêrel*, *geêrne*, *rechtveêrdig*, *weêrd* en diergelyke woorden meer. Dit geluid zou dan ook, volgens sommigen, aen opgemelde verscheidenheid veel rykdom byzetten.

Ziedaer de drie punten, waertoe het Vlaemsch gebruik, in het spellen van Nederduitsche woorden, en in onderscheiding van het Bataefsche, zich hoofdzakelyk laet te samen trekken, en waerop alles schynt neêr te komen. Immers, om ook andere, meest onbeduidende, afwykingen, daeronder te rekenen, als by voorbeeld het verschil uit het plaetsen van eenige medeklinkers ontstaende; dit zou ons te verre van onzen weg afbrengen, en verdient ook geene opzettelyke behandeling. Niemand, zoo ik meen, zal

ons tegenspreken, wanneer wy verzekeren, dat dusdanige kleine verschilpunten niet onder die struikelsteenen kunnen worden gerekend, welke een en ander gedeelte der Natie nog van de eenparigheid verwyderd houden.

DERDE HOOFDSTUK.

Over het verschil in de Uitspraek.

Er zyn, in het gebruik der tale, twee soorten van uitspraek op te merken, waervan de eene by het dusgenoemde *praten*, en de andere by het overluid lezen of *declameren* zich voordoet. Schoon de eerste wyze van spreken, menschkundig beschouwd, hare hoogstbelangryke zyde heeft, zullen wy toch, zonder die juist met onverschilligheid voorby te gaen, ons hier meer by de laetste bepalen, als welke ook in de prysvraeg meer byzonder schynt te zyn bedoeld geweest, waer men enkel gewag maekt van eene *aen de spelling verbondene uitspraek*. Trouwens, wilde men ook alle de tongvallen der Belgische spraek omschryven, dan moest de ondernemer van zulk eene taek, jaren lang, zyn verblyf nemen in elk der vier of vyf Provincien, waeruit *Vlaemsch België* wordt te samengesteld. Wat zeg ik? zulk een reiziger in zyn eigen land zou van stad tot stad, van dorp tot dorp, min of meer andersluidende spreektalen aentreffen, die hy in zyn geheel leven niet in

staet ware te beschryven (1). In de uitspraek by het lezen doet zich veel minder verscheidenheid op; en

---

(1) Men denke niet dat deze verscheidenheid van dialekten alleen in de Nederlanden plaets heeft. In alle landen wordt zy gevonden. Het Hoogduitsch der Saxen der Pruissen, der Oostenrykers, der Zwitsers, verschilt evenzeer van elkanderen, als het Hollandsch van het Vlaemsch en het Vlaemsch van het Brabandsch. In Frankryk bestaen meer dan dertig onderscheidene dialekten of *Patois*, die allen in het Rapport van den *Abbé* GREGOIRE, ingeleverd ter nationale conventie, den 16 prairial jaer 2, zyn opgenoemd, by gelegenheid dat hy wilde betoogen *la nécessité et les moyens d'anéantir le Patois et d'universaliser l'usage de la langue francaise.* In dit Rapport vinden wy, onder andere, de volgende gewichtige bekentenis. „ *On peut assurer sans exagération, qu'au moins six millions de francais ignorent la langue nationale; qu'un nombre égal est à-peu-près incapable de soutenir une conversation suivie; qu'en dernier résultat, le nombre de ceux qui la parlent purement n'excède pas trois millions, et probablement le nombre de ceux qui l'écrivent correctement est encore moindre.* „ Nu, moeten de franschen zelf erkennen, dat een vierde deel hunner natie met de fransche tael volstrekt onbekend is, niemand zal hun daerom eene nationale tael betwisten, gelyk sommige lieden ons Nederlanders geene landtael willen toekennen, dewyl een vyfde of zesde deel onzer bevolking het Nederduitsch niet machtig is.

daerom gelooven wy, dat deze als den maetstaf van overeenstemming mag worden aengenomen.

Zien wy nu kortelyk hoe het met die uitspraek gelegen is.

Voorloopig zullen wy een woord over de Hollandsche zeggen. Het is bekend, dat deze de verlengde vokael langer aenhoudt, en helderer doet hooren, dan zulks in den mond der Brabanders geschiedt, hetwelk ook wel de oorzaek zal zyn, dat de Noordnederlanders op de medeklinkers harder drukken, en in't byzonder de *g*, *h* en *ch* dieper uit de borst ophalen dan hunne andere landgenooten doen. Te dezen aenzien wint de dagelyksche of gemeene uitspraek het op hunne declamatie, in welke laetste zy alles, zoolang en zoo slepend, uitspreken, als hun maer mogelyk is (1). Op predikstoel, catheder en tooneel zyn deze gorgelklanken en slepende toonen

(1) Vooral geldt deze aenmerking ten aenzien van woordekens, als *gy*, *hy*, *zy*, *my*, *zyn*, *myn*, *haer*, welke, volgens den aerd onzer tale, altyd kort moeten worden uitgesproken, en waerop slechts dan eerst een accent vallen kan, wanneer men daeraen eene *nadrukkelyke beteekenis* geeft.

den brabandschen ooren zeer hinderlyk; en ik heb meermalen, in Holland, beroemde sprekers zien optreden, wier schorre manier van opzeggen geweldig afstak tegen hunne gewoone uitspraek, die waerlyk eene ruime maet van welluidendheid bezat. Dit *putten uit de keel* mag dan ook wel de reden zyn, dat het Hollandsch zoo weinig geschikt is voor de muziek. Men denke eens wat moeite het inheeft, om regels als de volgende, uit het volkslied van TOLLENS genomen, in het Hollandsch te zingen:

Stort uit dan, broeders, eens van zin
Dien *hoogverhoorden* kreet!

Een Barbander zou hier beter meê te recht komen. De uitspraek van den laetste kenmerkt zich, even als zyne spelling, door eene groote verscheidenheid van klanken. Niet alleen doet hy het verschil van *hoopen* en *hopen*, *slooten* en *sloten*, *weeken* en *weken*, naeuwkeurig hooren, by het spreken; maer hy bezigt ook nog een geluid, dat door SIEGENBEEK uit de Nederduitsche Tael wordt verbannen, hetwelk met den franschen tweeklank *ai* en de grieksche H overeenkomt, en, zoo sommigen meenen, van het *gebleit* der schapen is ontleend. Het is

de *ei* of *eé*, in woorden als *peérd, leérs, keérs, rechtveérdig, neérstig, geérne.*

Dan; hoewel deze verscheidenheid by het spreken al een zekeren rykdom te weeg brengt, zoo moet men toch ook toestemmen, dat de Vlaemsche uitspraek der vermengde *ee* en *oo* iets onaengenaems voor het gehoor heeft, hetgeen de vokael grootelyks verdooft, en den vreemdeling onze tael voor barbaersch doet schelden. Wyders, zyn de Brabanders en Vlamingen het in dezen met elkanderen ook niet eens. Eenigen, als met name de Westvlamingen en de Zuidbrabanders, geven aen het klankteeken *oo*, zonder accent, een geluid, dat naer *u-e* zweemt, en zeggen *gru-et*, *schu-en*, *du-et*, voor *groot*, *schoon*, *dood*; terwyl de Antwerpenaers en andere Brabanders, eveneens of die woorden met de fransche *oi* gespeld waren, *groeit*, *schoein*, *doeid* laten hooren. Het onaengename van dit laetste geluid, alsmede van dat der *ee*, hetwelk omtrent als *i-e* klinkt, wordt te meer gevoeld, naer mate het by het spreken zeer dikwyls voorkomt, en met andere vermengde klanken, als *auw*, *aeuw*, *eeuw*, *ieuw*, *oi*, *oei*, *ooi*, (die allen in den mond als *omgeknaeuwd* worden) moet gepaerd gaen.

De Gentenaren en sommige andere Vlamingen toonen eene byzondere genegenheid om alle klinkletters, die vóór dubbele of scherpe consonanten geplaetst zyn, lang uit te spreken. In een vry uitgebreid dichtstuk van ALBERICUS STICHELBAUT, voor titel voerende *Jerusalems Herstelling, gedicht in twaalf boeken*, (Brugge, by P. De Vliegher, 1811. 8°) ontmoeten wy, en wel op de zes eerste bladzyden, de volgende rymklanken, waerdoor ons gezegde ten vollen bevestigd wordt:

hy moest zyn haat en *wrok*
Met al zyn macht en list, ook zien vergaan in *rook*....
Daar had Semiramis gesticht 't trots Baby*lon*,
En ook daar, zoo men meind, voor haar gebouwd een (*woon*..
Die d'Hemelmajesteit aan Izraëls geslachten
Om hun afgodery en zondige over*daad*
Rechtvaardig toegeschikt en aangewezen *had*.....
.... hier hadden zy ten *spot*
En smaad zoo lang geweest der heidnen, en ont*bloot*
Van Tempel en Altaar en al hun heilig*domen*:
Wanneer zy door de hoop van bystand te be*komen*, enz.
'T was middernacht, het heir der starren had vol*trokken*
De helft van zynen loop, den maankloot lag ver*doken*
Ver agter 't hoog gebergt.. ....

Ziet ook op Isaac die zig gewillig toond,
Zelfs door zyns vaders hand slag-offer neer te *vallen*:
Hierom hebt gy op hun doen uwen zegen *dalen*.
..... doet over ons verschynen
Van uwen hemel-troon een heilgenaade *straal*
Om Jacob, aan wie gy verschenen zyt in 't *dal*
Van Luza.......
Aan Jacob, tot wie gy, door liefde toegedreven
Om zyne eenvoudigheid, geloove en vaste *hoop*
Die heil-belofte uitspraakt op Harans heuvel*top*.
Ach! laat dan over ons, in al die rampge*vallen*
Een straal van uw genade en gunsten neder*dalen*,
Op dat wy uwen lof in 't heilig can*aän*
Zoo hoog wy boven ons zien al de starren *gaan*
In vreugd, o Hemel-vorst! verheffen.....

Van gelyken geeft de Vlaming aen de kortgeschrevene *i* en *u*, op een of meer medeklinkers stootende, een slepende en wanluidende uitspraek, die den Brabander nog meer dan den Hollander moet hinderen, daer eerstgenoemde de *i* en *u* bestendig uitbrengt, zoo als zy in de fransche woorden *vigne*, *piller*, *pique*, *Sully*, *Urgele*, *une*, worden gehoord; terwyl Vlaming en Bataef, (de eerste veel meer dan de laetste) in woorden als *minnen*,

drinken, *ik*, *zullen*, *dun*, *brug*, eenen klank doen hooren, die veel naer de *e* en *eu* zweemt, en met de fransche *i* en *u*, in *in* en *un*, gelyk staet.

De Belgische lange *a* komt nagenoeg met de fransche *a* in *pâle*, *hâle*, *râle*, overeen, en wordt niet zoo geeuwend uitgesproken, als de *aa* der Hollanders(1).

Over de uitspraek der *ie*, *oe*, *ou*, *ue*, enz. zyn wy het met de Hollanders genoegzaem eens; maer de *eu* en *ui*, in *scheuren*, *huis*, *muis*, enz. worden door vele Vlamingen als *schuren*, *huus*, *muus*, uitgebracht, ofschoon de meerderheid der Belgen die vermengde klanken laet hooren, omtrent gelyk zy in den mond der eerstgenoemden zich voordoen. Ook ten aenzien der *y* is dit het geval, welke vokael by de Westvlamingen alléén, naer de wyze der Zeeuwen hunne naburen, den klank der *ie* verkrygt. Te dezer gelegenheid mag ik niet vergeten te zeg-

(1) Zie, over deze *aa*, *Proeve eener Hollandsche Prosodia*, *door Mr.* J. Kinker, bl. 67. Voor de kennis der Hollandsche uitspraek, in het algemeen, verwyzen wy den lezer naer dit allerverdienstelykst werk, uitmakende het eerste deel van de *Werken der Hollandsche Maatschappij van fraaije kunsten en wetenschappen.*

gen dat de Vlaemsche spraek, van de hardlange *ee* in *gemeen*, *verdeelen*, *meenen*, en dergelyken, dikwerf, *gemein*, *verdeilen*, enz. maekt, hoewel zy nogtans de andere uitspraek ook niet uitsluit.

Dat *huwlyk*, *schuw* en *ruw* by vele Brabanders *houwelyk*, *schouw*, en *rouw* zyn, en op sommige plaetsen, als waren zy met de *au* geschreven, worden uitgesproken, verdient weinig opmerking, daer zulks niet altyd en niet overal het geval is, en de doorgaende uitspraek meer voor de Hollandsche *uw* en *ou* schynt te pleiten.

Wat de consonanten betreft, hierin zouden wy de Vlaemsche uitspraek verre boven de Hollandsche stellen. En om de waerheid van dit gezegde te betoogen, durven wy ons niet alleen op het gehoor van alle onpartydigen en vreemdelingen beroepen, maer kunnen wy ook verscheidene onbetwistbare bewyzen aenvoeren, die toonen, dat de Zuidnederlandsche spreekwyze geene harde of scherpe medeklinkers duldt. Vooreerst laet zy, gelyk bekend is, de H nooit heel *gutturael* hooren, en vermydt zy zorgvuldig alle samenhorting der consonanten. By de gemeene uitspraek doet zich dit het meest bemerken. Dus zeggen wy, onder andere :

Da kunne we ni doen, as we goe brabans wille spreke.

De sluitconsonanten worden meestal door eene verzachtende *e* opgevolgd; en zoo zegt men, b. v. *ikke*, in stede van *ik*. *Wat is datte?* (*wat is dat?*) *nimedalle*, (*niet met al*) enz.

Dit heeft inzonderheid plaets by de Vlamingen, die elk woord, dat op een consonant zonder *scheva* eindigt, met eene *e* verlengen. De *n* en *r* zyn by hen, in dien zin, nooit *en* en *er*, maer altyd *enne* en *erre*; en uit dien hoofde zal dan ook een Gentenaer de woorden *vader*, *moeder*, *zon*, *min*, enz. *vadere*, *moedere*, *zonne*, *minne*, uitspreken.

Wie moet niet erkennen, dat de Vlaming hierin de zachte uitspraek der ouden is getrouw gebleven, terwyl de Hollander, door inkorting en inkrimping, de meeste woorden van twee lettergrepen, welke oudtyds op *e* uitgingen, tot éénsylbige heeft vervormd? Geen wonder dus, dat SIEGENBEEK, en andere verdienstelyke mannen, de noodzakelykheid hebben ingezien, om hunne landgenooten, zoo veel mogelyk, tot zachtheid terug te brengen, hetzy door het inlasschen der *e* in sommige woorden, als,

liefelyk, *bekentenis*, *begrafenis*, enz.; hetzy door andere voorschriften van welluidendheid, waervan daerentegen de Brabanders en Vlamingen geen of minder gebruik maken, om dat zy er de behoefte zoo niet van gevoelen. Geen wonder dus, dat men soms in Holland diezelfde Vlaemsche dichtregelen voor hard en stroef houdt, en voor onuitspreekbaer veroordeelt, welke het Belgisch gehoororgaen geen den minsten aenstoot geven.

Dit weinige zal, zoo ik hope, voldoende wezen, om den lezer een denkbeeld van het verschil der Hollandsche en Vlaemsche uitspraken te doen opvatten. Zekerlyk hebben wy hier, op verre na, niet alles gezegd, wat over dit onderwerp kon worden bygebracht. Dit ook, achten wy niet hoofdzakelyk nuttig, noch door de prysuitschryveren gevorderd. Men zal immers de Brabandsche en Vlaemsche uitspraek niet zoo spoedig veranderen, als de spelling, daer het blykt, dat de platte volksspraek in eeuwen tyds maer weinig verandering ondergaet? In BREDEROOS *Spaenschen Brabander* en HUYGENS *Tryntje Cornelis* herkennen wy, nog heden, het platte Antwerpsch volkomen. Men oordeele!

M. Moôr nichtje, zayde gayt? T. Wie 'ck ben dat weet ik best.
M. Wie dachge zayt, me lief, en sou'ck ick da nie wete?
Da mochte sotten en ondankbaer lie vergeté,
Moôr mayns gelaycke niet. T. Wat schortje? M. niemendall
E raueken as ghay, da schêurt men in-zyn vall.
Kom, sie m'ieens oôn te deegh. En hedde niet onthouwe,
Hoe dat ieens, over lang en menigh joôr, twee vrouwe,
Hoe dat ieens vriendekens va vær in wóterlant.
T. Jae 'k weun in waterlant. M. Hoe dat ick en matant,
Au monpeer en mameer eens hebbe gaen besuecke?
T. Ye stinckt na moskeljaet; ick magh dat goet niet ruecke.
M. Foey! 't zayn men handschoenen.— En dawe dagelayx
Uyt spelen voeren? maer wat hoef ick ick meer blayx?
Auw ooghskens, auwe neus, auw mondeken soudt klappe:
Me dunckt ick sien ou noch mé nockte beentjens stappe
Langhs 't wôter. Lot eens sien. Nief verr van Amsterdam,
Die groote groote stadt. T. Wel jae 'k weun te Saerdam.
M. Saerdam, me lief? doôr was 't! 't is wonder, ons memory
Weurt al keûrt metter tyd: moôr k' sou en hieel history
Vertelle van die rays: soo lustigh, soo plesant
Soo suet, soo nettekens, was 't in da Wôterlant (1).

---

(1) HUYGENS *Koren-bloemen*, eerste deel, uitgave van 1672, bl. 567.

Eer wy van dit hoofdstuk scheiden zal het noodig zyn, dat wy den inhoud van het zelve kortelyk te samen trekken.

Uit het aenwezene dan, is het ons duidelyk zichtbaer geworden, dat de Vlaemsche uitspraek, in onderscheiding der Hollandsche, zich kenmerkt door eene grootere verscheidenheid van klanken, maer tevens ook door eene kortere, doffere en onaengename versmelting der vokalen, die het getal onzer wanluidende klankvermengingen, den vreemdeling soms zoo aenstootelyk, niet weinig vermeerdert: in welk opzicht wy dus den voorkeur aen het Hollandsch geven zouden, waerin de vokael zuiverder en helderer klinkt.

Wat de uitspraek der medeklinkers in het algemeen, en der *gutturale g*, *h* en *ch* in het byzonder is betreffende, hieromtrent zouden wy het met de Brabanders houden, (1) daer de Hollanders, of-

(1) Zonder daerom iemand aen te raden van, gelyk zy doen, de scherpe consonanten *by het spreken* geheel achterwege te laten. Wy hebben reeds gezegd dat hier de uitspraek *by het lezen* alleen kon in aenmerking komen; en zeker laten zy daerin elke consonant hooren; doch veel zachter dan hunne broeders uit het noorden.

schoon anders *meer letterlyk* het Nederduitsch *articulerende*, altezeer op de consonanten drukken, voornamelyk by voorlezingen, waer dit ten sterkste wordt gehoord, in woorden als *lang*, *dingen*, *menschen*, *tusschen*, enz. welke men verkeerdelyk uitspreekt, byna als of er geschreven stond *lang-ch*, *ding-gen*, *mens-gen*, *tus-gen*.

TWEEDE AFDEELING.

BEOORDEELING VAN HET VERSCHIL.

In de vorige afdeeling de punten der spelling en uitspraek aengewezen hebbende, waerin de Noordelyke en Zuidelyke inwoonderen onzes Vaderlands van elkanderen afwyken, zoo blyft nog overig, willen wy de voorgestelde prysvraeg ten vollen beantwoorden, dat wy onderzoeken, om welke redenen het eene stelsel boven het andere den voorkeur zou verdienen. Edoch, eer wy zulks beproeven te doen, moeten wy eene belofte vervullen, die wy in onze Inleiding hebben gedaen, hierin bestaende, dat wy zullen aentoonen, hoe de Hollandsche en Vlaemsche schryfwyzen, tot laet in de zeventiende eeuw, hoofdzakelyk de zelfde zyn geweest. De bevestiging van dit gezegde zal ons op het spoor brengen, ter nadere ontwikkeling van de oorzaken en nadeelen des onderwerpelyken verschils, en ons tevens bekwamen tot het opmaken en stryken van een onpartydig vonnis. Immers,

wanneer het zal zyn bewezen, dat een en ander gedeelte der natie, vóór omtrent honderd jaer nog, zich van de zelfde tael en spelling bedienden, dan zullen wy ons op het ware standpunt vinden geplaetst, waer beiden zyn van uitgegaen, waertoe zy wellicht eenmael gedeeltelyk zullen moeten terugkomen, om een vergelyk te treffen, en waeruit, in alle geval, de bestaende afwykingen behooren te worden beschouwd.

EERSTE HOOFDSTUK.

Hoe de Vlaemsche schryfwyze eertyds met de Hollandsche overeenkwam.

Wy zeiden dan dat de Belgen en Bataven tot diep in de zeventiende eeuw de zelfde tael schreven. Het spreekt van zelf dat wy hier slechts op eene overeenkomst in de hoofdpunten doelen, en geenszins op de volkomenste gelykheid, in den uitgestrekten zin van dat woord. Wy willen ons niet voordoen als waren wy genegen staende te houden, dat de hedendaegsche spelling der Hollanders van die hunner Voorvaderen niet afwyke, en zich altyd gelyk gebleven zy. Het tegendeel is waer; want wien is het niet bekend, dat de Noordnederlanders, vóór SIEGENBEEK, aen het euvel eener even groote oneenparigheid mank gingen, als thans hunne broeders van het Zuiden? Wie weet niet, dat beide landzaten oulings de spelling der vereenigde slotletters *dt*, *ck*, *gh*, zoomede de *qu*, aenkleefden, en ze gelykelyk hebben laten varen?

Wy vreezen echter door niemand te zullen worden tegengesproken, wanneer wy vast en vooruit stellen, dat de doorgaende spelling der Hollandsche schryvers, van vroegeren en lateren tyd, hierin overeenkomt:

1° Dat zy de *ij* en niet de *y* stelt in de meeste lettergrepen, welke op een' medeklinker eindigen, als *tijd*, *lijk*, *mijn*, enz.;

2° Dat zy de dubbele vokael onnoodig acht in woorden als *namen*, *leven*, *loven*, *muren*;

3° Dat zy geene accentteekens bezigt ter onderscheiding van de hard- of niet hardlange *ee* en *oo*;

4° Dat zy de vermengde klanken *ei*, *ui*, met eene *i*, en geenszins met *y* spelt (1);

---

(1) Zoo haest de Hollanders de *ij* onder de verlengde vokalen rekenden, konden zy de van ouds voor tweeklanken erkende *ei* en *eu* met geene *ij* meer schryven, of zy zouden er een waren drieklank hebben van gevormd. Wy zullen hierna trachten aen te toonen, dat de *ij* noch de *y*, by schryvers van vroegere dagen, voor de eigenlyk verlengde *i* gold, en het ook in de echtnederlandsche uitspraek niet volkomen is. De Hollanders schreven eeuwen lang, met ons, *ey*, *uy*, *aey*, *oey*; welke spelling nog door Tenkate wordt gevolgd, in zyne *Gemeenschap tusschen de Gotische Spraeke en de Nederduytsche*.

En 5° Dat zy de *g* met de *k* verwisselt in *vergankelyk* , *koninklyk*, *sprinkhaen*, enz.

Wy mogen hierby gerust de *ae* en *ue*, in woorden als *gaen*, *staen*, *waer*, *muer*, voegen, daer het onbetwistbaer is, dat de geachtste Hollandsche dichters en taelkenners, voornamelyk die van Rotterdam, tot voor vyf en twintig jaer toe, aldus hebben geschreven. En mocht iemand aen deze onze verzekering twyfelen, wy verzenden hem naer de werken van de volgende schryvers, die allen in Holland geboren zyn, of er het grootste deel van hun leven hebben doorgebracht, en die hunne voorouders in het schryven der *ae* zyn gevolgd, als met name, Hugo De Groot, Cats, Vondel, Huygens, Scriverius, Merula, Dan. *en* Zach. Heyns, Roemer Visscher, J. Burchoorn, Izaak De Vos, *Jonker* Rodenburg, Herckmans, Bredero, J. Lydius, Samuel Coster, Starter, E. Van Reyd, A. Kemp, Camphuysen, Wtenbogaerts, J. Van Someren, Ampsing, Revius, *de Overzetters van den Statenbybel*, Jer. De Decker, Fr. Junius, P. Hondius, De Brune, Heemskerk (in zyne vertaling van

den *Cid*) MARTINIUS, WESTERBAEN, VERHOEK, P. RIXTEL, DAN. JONCKTYS, F. VAN DORP, DE POTTER, ANTONIDES (vooral in zyne eerste schriften) J. en F. DE HAES (laetstgemelde ook in zyne *Spraekkunst*) POOT, ZEEUS, HOOGSTRATEN, VLAMING, POERAET, J. SPEX, SCHIM, DIRK SMITS, ADR. VAN DER VLIET, MOONEN, VERWER, TENKATE, BURMAN, K. VAN DER PYL, de schryvers der *maendelyksche Bydragen*, PIETER HUIZINGA BAKKER, J. P. VAN HEEL, B. FREMERY, JAN JACOB VEREUL, de Maetschappyen van *Nederlandsche Letterkunde*, te Leyden, van *Kunst wordt door arbeid verkregen*, van *Studium scientiarum genetrix*, enz. enz. Men zegge dan niet, dat de spelling der *ae* den Hollanderen vreemd zy!

Thans gaen wy (om tot de Vlamingen terug te keeren) voldingen, hetgeen wy in dit hoofdstuk ons ten betooge voorstelden, namelyk de overeenstemming van het oude Hollandsch en Vlaemsch. Wy zullen daertoe onze bewyzen putten in de schriften der beroemdste Belgische schryveren, te beginnen met JACOB VAN MAERLANT, die in de dertiende eeuw leefde, tot op LIVINUS DE MEYER,

die te Leuven in 1730 overleed. Om in geene langwyligheid te vervallen achten wy raedzaemst dit te doen in den vorm van een lyst, waerin alle woorden en gezegden, tot bovenvermelde soorten behoorende, door elkanderen zullen staen. Wy voegen er, ten overvloede, ook een aental voorbeelden by, die toonen, dat de Belgen, in vorige tyden, *de koning*, *de akkerman*, *de ryke man*, enz. in plaets van *den koning*, *den akkerman*, *den ryken man*, in den eersten naemval van het mannelyk geslacht, schreven; want ook in *dit* opzicht heeft er eenparigheid plaets gehad. Ofschoon zulk betoog tot de onderwerpelyke prysvraeg niet rechtstreeks betrekkelyk zy, vinden wy het toch der moeite waerd er een oogenblik onze aendacht op te vestigen, by gelegenheid dat wy, ter staving van het hierboven aengevoerde, de oude Belgische tael moeten doen kennen. Zie hier dan die lyst.

Hier hendt *die*(*) boec, die es ghes*eit* Heimelich*eit* der Heimelich*eit*.	*Maerlant*, Bloemen of spr. van Aristoteles, aen het einde.

(*) Tot in de zestiende eeuw schreef men onverschilliglyk *die* of *de*, in den eersten naemval van het mannelyk geslacht; doch in alle de andere naemvallen *den*.

Alsoo die *heidine* worden *geware*, — *Maerlant*, Spieg. hist. III. 11.
Dat *hare* mort wart open*bare*.

Een heiden coninc *een groot Here*. — IV. L14.

Bi dien boome so sette hiere binnen — Rymbybel. f. 3.
Den boom die quaet ende goet doet kinnen.

Een man was, sprac hi, hier te voren — Evang. Math. XXI.
Die *enen* w*ij*ngaert hadde vercoren
Dien hi betuunde wel ter *cure*.

Doen *die* coninc opwerd sach — *Van Velthem*, Spieg. hist. III. 27.
Na *den* vogel, hort wat hi plach.

D*ie* hertog d*e*de sire suster h*a*len — II. 42.
Ende d*e*de den Coninc haer bet*a*len.

En in midden t' pl*ei*n, des seker s*ij*t, — III. 23.
Stont een born, sc*oe*n en gr*oe*t.

De mensche, die upwaert heeft slaende — *J. Vilt*, Boëtius, aengehaeld by *De Vries*, Gesch. der Nederd. Dicht. I. bl. 22.
Den lechaem recht ten hemelwaert staende.
Dus waert wel recht dat in hem baende
Ghep*ei*ns, dat hem alt*oo*s vermaende
Sijn ghebrec: so dat hy dat spaende.

Ick fondere bysonder my
Op 't woort dat *de wijze man* sonder spot« seyt:
Ghy sult *den* sot antwoorden naer *sijn* sotheyt.
Lutheranen, wilt u te lesen keeren snel.........
..........De voortganc doet quaden fijn.

Anna Byns, Refereynen, 2de boek, aen het einde.

Maer al yst sake dat ick soe natuerlijck en eleganteli*j*ck in onse duytsche tale dese comediën niet ouergheset en hebbe als Terentius die in Latine bescreven heeft, *de verstandighe leser* (hoep ick) sal my daer in defenderen, want die hem sulckx soude vermeten te doene, die mocht wel slachten *den ghenen*, die *eenen* papegaey *sijn* natuerli*j*ke pluymen treckende, enz.

C. Van Ghistele, Terentius Comedien, in de opdracht.

De mensch comt hier al cranc, wat sal hy seggen?
Deen roept Christus hier, dander Christus daer,
Deen seyt t'is ghelogheu, dander t'is waer.
Om devangelie si twisten en ki*j*ven,
Deen maect hem packen seer lastigh en swaer
Ende dander wilt hem vrijheyt toe schri*j*ven,
Iek en weet wat laten doen oft bedri*j*ven,
Al lese ic Scrifture, ic vinde mi in laste,
Al troost mi deen woort doer 't ghenadich becli*j*ven
Dander woort verdoemt mi, dus sta ic onvaste.

Spelen van Sinne, Gend, 1539, in het spel der stad Brussel, waer in als personagien voorkomen *God de Vader*, enz.

EERE, *EEN STATELIJCK MAN.*

Hoort jonghelinck, ick sal wat my haesten
Want nu ick ten naesten „ deur sulck ontfouwen
Weet en verstaen can ws sins benouwen,
Mijns wesens bedouwen» is raden en helpen.
Dbeste doen verkiesen en tquade doen stelpen.

Spelen van Sinne, Antwerpen, 1562. *De Lischbloem van Mechelen.*

Ende haer ooren tot 't lesen met sulcker neirsticheyt te voeghen, ende d'inhoud in sulcker weirden te houden, als *de* groote Alexander weleer heeft gehouden de boecken genaemt Iliada, beschreven van *den* hoogvermaerden poët Homerum, die hy altijt ouer hem was dragende. Oft gelijck Pyrrhus, Coninck van den Epiroten, enz.

J. B. Houwaert, de vier uterste, in de opdracht.

De Hemel die en kan maer eenen Phœbus dragen;
Dat bleeck als Phaeton wou sitten op den waghen.
Hoe sou dan't roomsche rijck, dat niet en is soo groot,
Verdraghen dat daer meer sou wesen als een hoot ?

Nieuwlandt, Nero, bl. 11.

Sulcks iet dan scheen wy vast ghewortelt in 'tgedacht,
Als ick lest, sluymerigh, in 't holste van den nacht,
Tot waken half gheterght gheterght half tot het slapen
Het eynd van mijn ghepeys noch dachte na te gapen,
Herwesent in een droom.

W. Van der Borcht Spiegel der eyghen kennisse, bl. 12.

Och! hoe dolen hier de menschen — *Ghesquier*, Proefsteen, inleiding.
Soo in wercken, als in wenschen,
Raden, daden, en bedrijf!...........

En 't leedt maer weynigh uren — bl. 60.
D'eenen moest de doodt besuren.

Gheen ghenuchten, sonder suchten — *Poirters*, Masker der Wereld.
Noch geen liefde, sonder pijn;
Kost men laten honinghraten
Niemand sou ghesteken zijn.

Ey! *goede man*, leert eerst kisten en schapprayen deuren en vensters maeken sonder het hout seer te doen, sonder schaven oft snijden. Maer als gy vind sulcx aen u onmogelijk te wesen, geloof t dan, enz. — *P. Croon*, Moy-al, uitgave van 1766, bl. 23.

Gy moet hier doen gelyk *een seker akkerman*: — *Liv. De Meyer*, de Gramschap, bl. 63.
Van eenen slechten boer men ook wat leeren kan...
Den soon gaet naer het werk, de seissen in de hand,
En hy begint voor eerst te suiveren het land,
Hy snydt met groote moeit de ranken van de bramen,
En schrabt zich dat het bloedt, als hy die bindt te zamen.
Wel hoe, seid hy, wie sal soo grooten akker maeijen?

Wie heeft *oit* eenen leeuw sien met een esel stryden? —bl. 71.
Om 't bassen van een hond en gaet geen p*ee*rd ter zyden,
Maer, sonder om te sien, het laet den keffer staen,
Tot dat hy ongemerkt van zelfs naer h*ui*s moet gaen.
Soo als een slechten hals wat v*ee*l begint te r*a*sen,
Hy zal maer enkel wind *ui*t syne k*a*ken bl*a*sen.
Syt gy een man van staet, en w*ee*st toch niet gestoort;
P*ei*st dat een rekel bast, en gaet uw wegen voort.
En antw*oordt* niet het minst: laet dat v*oo*r voermans knechten.
Hy maekt zich zelve v*ui*l die met den drek wilt vechten.
Zyt gy beiaerd? Gy w*ee*t de jong*k*h*ei*t is verblind.
'T betaemt geen ouden man te kyven met een kind.

Het ware ons niet moeilyk deze voorbeelden met nog duizend andere te vermeerderen. Zelfs de reedsvermelde Vlaemsche Spraekkunstschryveren belyden, in de uittreksels, welke wy van hunne werken in het tweede hoofdstuk der eerste afdeeling hebben gegeven, dat de enkele vokaelspelling, in woorden als *namen*, *geven*, *loven*, enz. tot omtrent het jaer 1750 nog, by de Belgen algemeen stand hield, en dat men te voren nooit eenige accentteekens gekend, veelmin noodzakelyk geacht heeft. Ten aenzien der zachtlange *e* en *o*, in het byzonder, geloove ik niet, dat men in staet zy *een enkel* bevorens uitgege-

ven boek aen te wyzen, waerin dezelve, op gemelde wyze verdubbeld, voorkomen. Wierd er *ee* of *oo* in meersylbige woorden geschreven, dan gebeurde zulks om den hardlangen of liever den vermengden klank dier letteren voor oogen te stellen, en geenszins om het enkelvoud te bewaren, of om de verlenging te doen plaets vinden. En zoo men ons al eenige voorbeelden kan tegenwerpen, uit schryvers, die de *a* en *u* doorgaens met de *e* gepaerd lieten gaen (1); wy antwoorden, dat deze overtolligheid veel beter van belachelykheid ware vry te pleiten dan onze hedendaegsche manier van schryven, daer zy, ten minsten, het voordeel bezat, van aen te toonen, dat de lange *a* en *u* uit haren aerd onveranderlyk zyn, 't welk met de *ee* en *oo* zoo niet het geval is.

Met meer schyn van recht zou men het voorgestelde, wegens het oude Vlaemsche gebruik by het schryven van den eersten naemval des mannelyken

---

(1) Zoo deed het, onder andere, KILIAEN, die nogtans de enkele vokaelspelling der *e* en *o* naeuwkeurig volgde, en ze somtyds ook voor de *a* en *u* wel bezigde.

geslachts, kunnen bestryden, daer het buiten kyf is, dat *den* menigvuldigmalen in dat geval zich voordoet, in de Belgische schriften der zestiende en zeventiende eeuw. Het zy zoo; maer bewyst dit, dat de tegenovergestelde schryfwyze toen ook geene voorstaenders en beoefenaers telde? Of kan men daeruit afleiden, dat het eene Hollandsche uitvinding zyn zoude? Neen, zeker! want dan zou men dit met even veel recht van het nominative *den* kunnen zeggen, welks verkeerde toepassing destyds in Holland zoowel als in Braband was doorgedrongen. Al vroeg heeft men toch, dáér en elders, zich te dezen opzichte ongelyk getoond, hetzy om dat men de fransche tael, die toen in zeer groote achting was(1), en die geen onderscheid maekt tusschen de artikels van het nominatief en van het accusatief, wilde navolgen, hetzy om dat men zich naer de gewoone uitspraek begreep te moeten gedragen, die de gaping der vokalen veelal door het tusschenplaetsen eener *n paragogicon* wegneemt, ge-

---

(1) De Rethorykers verfranschten ons Nederduitsch op eene deerlyke wyze. Van honderd woorden, die zy schreven, waren er vast negentig bastaerdwoorden.

lyk dit thans nog by voortduring, ook in den mond der Hollanders, wordt gehoord, wanneer men zegt: *den oorlog*, *den eischer*, *den haeg*, enz.

Doch, men bedriege zich niet! — zoo de ouden in nominativo *den* stelden, hadden zy daer dikwyls zeer goede redenen voor. Wy hebben in onze tael een *casus emphaticus*, volgens hetwelk wy wel degelyk bevoegd zyn om te zeggen:

God, *den* Heer, is machtig en groot!

Immers, waerom zouden wy (in voorstellen, waerin het nominatief geene werking overbrengt op iets anders) die kracht- en nadrukgevende *n* niet mogen laten hooren, als dit onzer *dictie* bevorderlyk ware? Hierover straks nader.

Wil men, intusschen, in bovenstaende lyst nog geen stelling bewys zien van den aerd der oude Brabandsche Spelling en Tael; wil men ons tegenwerpen, dat de opgegevene voorbeelden slechts *byzonderheden* zyn, die van het *doorgaende* gebruik niet getuigen? Welaen! Wy beroepen ons dan op

de algemeengebruikte Woordenboeken van PLANTYN (1), van KILIAEN (2); op het thans nog in ieders handen zynde *Tetraglotton*; op de menigvuldige uitgaven van den Leuvenschen Bybel van het jaer 1548 (3); op de verschillige drukken van het *nieuwe Testament*, naer de vertaling van den Brabandschen geleerde HENRIK VAN DEN LEEMPUTTE, in het jaer 1630 voor de eerstemael in het licht verschenen (4); op den Moerentorfschen Bybel

---

(1) *Thesaurus theutonicæ linguæ*, *schat der Nederduytscher Spraken.* Antw. 1573, in 4°, waerin wy vinden: *de achterste* Le plus derriere, Postremus; *een aduocaet; de aengenaemste*, le mieux receu, *een Burger*; *halen*, *nemen*, *loven*, *duren*, *koninckliick*, enz. (zie op de woorden).

(2) *Etymologicum teutonicæ linguæ*, Antw. 1599. 8o. waerin wy, bladz. 101, in *nomin. masc. gen.* aentreffen: *de quade*, *de boose*; en verders: *nemen*, *loven*, *vergankelyk*, *sprinkhaen*, enz. enz.

(3) Het *nominatief masc. gen.* wordt daerin bestendig met het artikel *de* of *die* geschreven; de andere naemvallen met *den*. Het zelfde heeft plaets in de vertaling van *Het nievwe Testament*, *'t Hantwerpen, by Henrick Wouters*, 1576, in 12.°

(4) Vyf of zes herdrukken van het zelve staen by LELONG vermeld, op de jaren 1643, 1646, 1696, enz.

van het jaer 1653 (1); en op zoo vele andere Belgische uitgaven van het heilig schrift. Het gemelde *nieuwe Testament* van VAN DEN LEEMPUTTE verdient voornamelyk onze aendacht, als zynde, naer myn oordeel, een onschatbaer overblyfsel van onze oude Landtael, 't welk wy den Hollanderen gerust mogen tegenstellen, wanneer zy op het Nederduitsch van hunnen Staten-bybel roem dragen. Zie hier een klein uittreksel van het zelve, genomen ter plaetse waer het boek open valt:

» *Twee menschen zijn geklommen tot den Tempel, om te bidden*, de eene *was een Pharizeus*, *ende* de andere een *Publicaen. De Pharizeus, staende, bad dese woorden by sy selven: God, ick dancke u, dat ick niet en ben ghelijck de ander menschen, roovers, onrechtveerdige, overspeelders, als oock is dese Publicaen: ick vaste*

(1) Antwerpen, by *Jan Moerentorf*, 1653 in 4.° Deze zeergeachte vlaemsche Bybel heeft in den eersten naemval altyd *de heere*, *de konink*, enz. Of dit ook nog zoo is in den herdruk, *Antwerpen by Moerentorf*, 1713. in folio, kan ik niet verzekeren, daer ik dien niet by de hand heb.

tweemael in de weke, ick gheve thiende van alle dat ick besitte. — *Ende* de *Publicaen, van verre staende, en wilde oock sijn ooge niet opheffen ten hemelwaerts, maer hy sloech sijn borst, segghende: God, weest mijns sondaers genadich* (2)!

Dan, waertoe onze bewyzen zoo verre gezocht? de uitspraek der Belgen is, tot heden toe, nog grootendeels deze tael der ouden getrouw gebleven. Immers, wy zeggen en schryven dikwerf onwillekeurelyk: *myn vader, een eerlyk man, de zoon, de man, myn heer, een geleerd man, een braef man, de koning, het eerste deel, het eerste gebod, het beschaefdste volk,* in plaets van *mynen vader, eenen eerlyken man, het eerst deel,* en wat dies meer zy. Waer van anders heeft dit zyn' oorsprong, dan van den aerd onzer tael zelve?

Ook in onze namen laet het zich bespeuren. Wy heeten *De Deken, De Graef, De Koning, De*

---

(2) Bl. 241 en 242. Opmerkelyk is 't, dat VAN DEN LEEMPUTTE, *Matth.* I. 1. met het *casus emphaticus* begint: Den *boek des geslachts Jesu Christi*.

Vries, *De Visscher*, *De Smid*, *De Vos*, *De Leeuw*, en ook wel *Van den Bogaert*, *Van den Dries*, enz., maer niet *Den Deken*, *Den Graef*, enz. Onze tegenwoordige schryfwyze is dan wel degelyk van het oorspronglyk Nederduitsch, wat de voorvermelde punten aengaet, afgeweken.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Taelkundige beoordeeling der punten van verschil.

Na aldus bewezen te hebben dat de oude Belgische Tael, en zelfs de by ons nog tegenwoordig gebruikelyke spraek voor vele Hollandsche schryfwyzen pleiten, zoo blyft nog overig te onderzoeken of dit omtrent andere punten ook zoo is, dan of, by eene *taelkundige* beschouwing van het plaetshebbende onderscheid, de schael niet naer het zuiden van ons Vaderland over zoude hellen. De voorstaenders, immers, van het hedendaegsche Vlaemsch, die met de tael hunner voorvaderen eenigzins bekend meenen te zyn, beweeren, dat hunne schryfwyze eene *verbetering* van het oude gebruik is, en dus eene wezendlyke verryking van het Nederduitsch. « Wy hebben, zeggen zy, evenveel recht gehad om onze dubbele vokaelspelling, onze accentteekens, in te voeren, als de Hollanders hun-

ne dubbele *a* en *u*; daer de Belgen, sedert hunne af-scheiding van Holland, een afzonderlyke natie zyn geweest, en, als zoodanig, het onbetwistbare recht hebben bezeten om de oude gemeenschappelyke tael naer den byzonderen aerd van hun eigen dialekt te wyzigen. Sedert de scheuringen der 16e en 17e eeuw toch, hebben de Noordnederlanders *ook hun eigen weg willen gaen*; en SIEGENBEEK zelf, toen hy de spelling der Hollandsche Tael regelde, en daervoor alleen het Bataefsche gebruik ten richt-snoer nam, heeft de waerheid dezer stelling erkend. Wat zyn de dubbele *aa* en *uu* toch anders dan teekens van het Hollandsch accent, 't welk de vokael met geene verzachtende *e* wil gelenigd hebben? ».

Er is veel waers in deze tegenwerpingen, maer ook veel, dat er slechts den schyn van heeft. De Belgische natie had, ja zeker, de macht om haer eigen dialekt te volgen; de *aa* en *uu* zyn, buiten alle bedenking, hollandsche lettervervoegingen: maer dit bewyst nog niet dat de twistende partyen gelyke aenspraek zouden hebben op het in standhouden van hun schryfgebruik; dit bewyst geenszins dat zy op gelyke wyze, en even rechtveerdig, handelden, toen

zy hunne hedendaegsche schryfsystemen invoerden.

Vooreerst hebben de Hollanders, gelyk wy boven zagen, de oude Nederduitsche Tael geeerbiedigd, en zyn die met weinig afwykingen getrouw gebleven:— *Dat hebben de Brabanders niet gedaen*;—

SIEGENBEEK, en andere verdienstelyke leeraren van het Hollandsch, hebben de oorspronglyke gronden van het Nederduitsch, en de schriften der ouden, zorgvuldig onderzocht, en in de schael der reden gewikt en gewogen: — *Dat hebben de Brabandsche schryvers niet gedaen*, die hun oud stelsel met den voet hebben verstooten en vernietigd, zonder eens te onderzoeken waerop dat oude stelsel was gebouwd; —

De Hollanders hebben werkelyk getoond, dat zy hunne tael ter harte namen, en met den besten uitslag beoefenden. Getuigen zyn hiervan zoo vele meesterstukken van styl en welsprekendheid en klassische waerde, als hunne Litteratuer tot hiertoe heeft opgeleverd: — *Dat hebben de Brabanders niet gedaen*, die hunne tael juist toen hebben gaen veranderen, wanneer zy de zelve begonnen te verwaerloozen;—

Het Hollandsche stelsel, eindelyk, is op gronden gebouwd, die door de groote meerderheid der Hollanderen is kunnen worden aengenomen; maer waer zal men het Vlaemsch zoeken, dat door Vlamingen en Brabanders gelykelyk wordt erkend? zou men wel in staet wezen zes Vlaemsche boekdeelen, sints vyftig jaren gedrukt, te vertoonen, waerin de zelfde tael- en spelregels worden gevonden?

Doch wy vergeten, dat wy reeds, ten voordeele van het Hollandsch, aen het beslissen zyn, eer wy hetzelve nog van naby hebben beschouwd. Het wordt tyd dat wy ons hiermede bezig houden, en eene beoordeelende vergelyking opmaken van de beweegredenen, welke tot staving of verwerping van het eene en andere stelsel reeds zyn, of nog kunnen worden aengevoerd. En zoo komen wy dan op onze *litigieuse* punten nogmaels terug.

§. 1.

Over de Y *en* IJ.

De Y is wel degelyk eene letter in de Nederduïtsche Tael, zy moge daer van het grieksch, of van het fransch in gekomen zyn. Het gaet zeker dat wy

ze in de allereerste, van onzen voorvaderen overgeblevene, schriften, aentreffen, en wel zoodanig als zy thans nog by ons gebruikt wordt, dat is te zeggen, in echtnederduitsche woorden. Zy was van ouds, zegt BILDERDYK (1) « eene dadelijke vervulling « van behoefte. De geheele Duitsche Taal kent gee- « ne lange *i*. De *i* is in alle hare takken volstrekt « kort en de kortste van alle vokalen, zoo zelfs, dat « waar de korte *e* nog te lang zou zijn, zy te hulp « koomt. Op deze wijze heeft zy plaats in *machti-* « *ge*, *krachtige*, *eenige*. Wanneer men derhalve « de *i* lang uit moest spreken, moest dit door het « teeken van verlenging geschieden. Dit teeken van « verlenging (in het Hoogduitsch *h*, in onzen « taaltak de verwante konzonant of verlengende *e*) « maakte in dat geval onze *ij* of *ie* (de eerste nu « valschelijk *ei* uitgesproken) maar dit waren twee « letters, en die eer een verlenging van during, dan « van toon maakten; want even als in *uw* de *w* « niets aan den klank toevoegt, maar de *u* blootelijk aanhoudt, zoo voegde de *j* niets aan den

(1) Taal- en Dichtkundige Verscheidenheden, 4de deel, bl. 152.

« klank van de *i*, maar gaf er slechts during aan;
« (*ij* was niet *y* of *ie*.) (*uw* was niet *ue*). Doch
« om den langen klank van de *i* uit te drukken, in
« den zin niet van during alleen, maar van *intensi-*
« *teit*, was de grieksche *y* allergeschikst...... zoo
« dan is de grieksche *y* in onze taal aangenomen.
« En het is zeker dat zy onze *ij* niet is. Zy is veel-
« eer een verlengde *i*. Onze *ij* is de *i* door zijn ver-
« want-konzonant verlengd in during; even gelijk
« onze *u* door zijn verwantkonzonant *w* verlengd
« wordt. De *y* daartegen is eene zuivere door zich-
« zelfs lange *i*.» Zoodanig is de uitspraek van een'
onzer grootste taelkenners, dien wy gereedelyk zouden bytreden, indien de bedenkingen, straks door ons te maken, konden worden uit den weg geruimd. Het zy ons hier genoeg ook hem te zien erkennen, dat de *y* wezendlyk onder de Nederduitsche letteren behoort, en dat men oudtyds de verlenging der *i* ook door het byplaetsen eener *e* heeft aengeduid.

Dat de *y* en *ij*, beide door Hollanders en Brabanders, of, met andere woorden, door de meerderheid der Nederlanders sints lang voor letterteekenen zyn gehouden, welke men in Nederduitsche

woorden door een' en den zelfden klank, sterk naer *ei* zweemende, uitdrukte, en nog uitdrukt, zal wel by niemand eenigen twyfel ontmoeten, zoomin als dat het thans volstrekt onmogelyk ware, deze diep-ingewortelde uitspraek uit te roeien (1). Indien wy daerby voegen dat men die letteren, tot laet in de achttiende eeuw, dikmaels met elkander verwisselde, schryvende, onder andere, met de eerste *my*, en met de tweede *mijne*, zoo als BILDERDYK nog doet, dan ontstaet natuerlykerwyze de vraeg: hoe het mogelyk is geweest dat de Hollanders, een van beiden voor overtollig achtende, en den voorkeur aen de *ij* gevende, tevens deze *ij* voor eene verlengde *i* hebben kunnen houden? Immers heeft dit tot zeer groote verwarringen aenleiding gegeven, welke wy hier kortelyk willen doen kennen.

Vooreerst, vond men zich daerdoor genoodzaekt de *ie* onder de twee- of gemengde klanken te rangschikken, niettegenstaende men ze als eene verlengde *i* uitsprak. En de *ij*, die men voor een lange *i* aen-

(1) SIEGENBEEK, *over de Spelling der Nederduitsche Taal*, bl. 66.

zag, behield den klank van *ei*. Zoo verviel men in een allerergst kwaed, hierin bestaende, dat de spelling rechtstreeks strydig wierd met de uitspraek. (1)

Van eenen anderen kant deed men aen deze uitspraek van *ij*, als *ei*, eene groote opoffering, daer men voor dit letterteeken eene uitzondering maekte op den regel der enkele vokaelspelling Vergeefs beriep men zich hierby op de natuerlyke kortheid der *i*. De ouden hebben immers *bliven*, *mine*, *zine* geschreven; en het viel even licht te zeggen, dat de *i* in deze woorden als *ei* klinkt, als zulks omtrent de zoogenaemde dubbele of verlengde *i (ij)* was erkend.

In eene derde moeilykheid geraekte men door het teeken *ij*, in woorden als *bloeijen*, *fraaijer*, en meer andere, eene plaets te vergunnen; want hierin kon hetzelve onmogelyk eene verlengde *i* blyven, zonder die woorden in *bloe-ie-en*, *fraa-ie-er*, of *bloe-ei-*

---

(1) Indien ik wel onderricht ben, zoo is er in geheel Holland geene enkele school, waer men het woord *gij* door het opnoemen der letters, *g*, *i*, *i*, spelt. In allen zegt men: *ge*, *ei*—*gij*, als of er slechts twee letters stonden.

er, *fraa-ei-er* te doen ontaerden. Men splitste het dan in tweeen, en bracht de *i* tot de eerste, en de *j*, als consonant, tot de tweede syllabe; met uitzondering echter van sommige woorden, als *vrijer*, *blijer*, enz.

Eindelyk, door te willen staende houden dat de *ij* eene verlengde vokael was, gaf men, ten nadeele der welluidendheid, aenleiding, dat zy, als zoodanig, in de woorden *gij*, *mij*, *hij*, *zij*, *mijn*, *bijzonder*, *dikwijls*, *waerlijk*, *aenbiddelijk*, enz. (waerin men de *y* kort moet uitspreken) eenen harden langen toon verkreeg, welke des te wanluidender klinkt, naer mate dien in onze tael dikwylder gehoord wordt. Men denke eens aen onze menigvuldige uitgangen in *lijk* (oudtyds *lik*)!

En dit alles had men, door het behouden der *y*, als eene enkele, en dus ook soms, kortluidende vokael, kunnen vermyden! — Het doet er, onzes inziens, weinig toe, of deze letter, al dan niet, van eene vreemde tael in de onze zy overgebracht. Daer zy er ten minsten vyf honderd jaer in is geweest, en voordeeliglyk kon worden aengewend, zoo behoorde men ze niet te verstooten, zoo min als men dit

niet gedaen heeft ten opzichte der *k*, *p* en *t*, die oorspronglyk onzer tale ook niet eigen zyn (1). Wat heeft dan de Hollanders bewogen om de *ij* alleen, en wel als eene verlengde *i*, te behouden?—Het antwoord hierop, is niet verre te zoeken. Zoo haest zy in de verkeerde meening zyn gekomen, dat men al de vokalen door verdubbeling behoort te verlengen, geloovende dat zulks, met uitzondering der *a*, by de ouden ook had plaets gevonden, zoo kon het niet wel anders, of er moest ook door hen eene verlenging van de *i*, door *i*, worden uitgedacht.

Dat de *ij* of *y*, by onze vroegere schryvers, eene lange *i* zoude zyn geweest, kunnen wy met Bilderdyk niet zoo gereedelyk aennemen. Wy zouden veeleer het daervoor houden, dat deze letterteekenen, hetzy men dezelve voor eene verdubbelde *i* of voor eene enkele vokael beschouwe, sints onheugelyke tyden zoowel kort als lang konden worden uitgesproken. Immers schynt dit te moeten hebben plaets gehad met de bovenvermelde woorden *zy*, *hy*, *my*, *dikwyls*, *waerlyk*, die men daerom ook

(1) Bilderdyk, t. a. p. bl. 156.

wel *hi*, *zi*, *mi*, *dikwils*, *waerlik* schreef, en thans ook somwylen nog in Braband aldus hooren laet (in *als hi daer kwam*, enz.). De Westvlamingen, by wien de *ij* en *y* als *i* worden uitgesproken, zeggen niet eigenlyk *tied* voor *tyd*; *mien* voor *myn*; *pien* voor *pyn*; maer veeleer *tid*, *min*, *pin*, met de Brabandsche korte *i*. Ja, de ouden verlengden veeltyds de *y* met de *e*, schryvende *vyer*, *hyer*, *cyer*, enz.

Hoe het zy, wy vermeenen, uit het bovenstaende, te mogen opmaken, dat de Hollanders verkeerd hebben gehandeld met de *ij* voor eene verlengde *i* te erkennen, hetwelk in de volgende § nog nader blyken zal.

§. 2.

Over de verlenging der vokalen, en over de enkele vokaelspelling.

De doffe *e*, als enclytische letter beschouwd, dat is, als letter, die de vokalen en syllaben, waerop zy volgt, doet klem verkrygen, speelt in onze tael eene machtige rol, welke door nog geen' schryver naer

behooren opgemerkt is (1). Wy gaen zulks met eenige voorbeelden ophelderen.

De tweede *e* in *leven*, *nemen*, *breken*, *maken*, gelyk ook de zelfde letter in *loven*, *muren*, enz. staet daer niet eigenlyk om als *é* te worden uitgesproken, maer om den klemtoon op de eerste lettergreep te doen vallen, of, met andere woorden, om de voorgaende vokael te verlengen. Deze voorgaende vokael echter, ontvangt maer eerst dan den langen klank, wanneer zy onmiddelyk vóór de consonant geplaetst is, waer de *e* op volgt. In *bakken* krygt de eerste syllabe den klemtoon wel door de *e*, maer moet de *a* niet lang worden uitgesproken, dewyl er tusschen haer, en de *e*, *meer dan een consonant* gevonden wordt, namelyk de dubbele *k*.

Ook de *i* doet (*omdat zy altyd kort is*,) in *matig*, *statig*, *hevig*, enz. de eerstvoorkomende vokael aenhouden; en daerom schreven de ouden ze

---

(1) BILDERDYK schynt hier en daer op deze *enclytica* te doelen, doch heeft ze nog niet opzettelyk behandeld. Waerschynelyk zal hy dit in zyne Spraekkunst doen, die, naer ik met blydschap verneme, eertsdaegs van de pers staet te komen.

soms ook ter verlenging der vokalen, in *hair* , *dair*, *voirwair* enz.; doch dit laetste heeft niet lang stand gehouden, omdat de *i*, minder dof dan de doffe *e*, haren klank lichtelyk met eenen anderen klinker versmelt, en dus een' tweeklank vormt. (*ei*, *ui*, enz.)

De ware regel der enkele vokaelspelling en van de verlenging der klinkers in het schryven van meersylbige woorden, is dan deze : — *Waer gy ééne* e *of* i *ontmoet volgende op een consonant , welke onmiddelyk door een andere vokael wordt voorafgegaen , is deze vokael noodwendig lang , en moet enkel geschreven worden* : of, met andere woorden : *waer een consonant tusschen twee vokalen staet, welker laetste een* e *of* i *is, wordt de eerste vokael lang.*— (Het spreekt van zelf, dat de dusgenaemde hardlange *ee* en *oo* , waervan straks nader , mitsgaders alle andere vokaelvermengingen onveranderlyk, dat is, of dubbel of te samen vervoegd, moeten blyven ; want hoe anders zouden zy hun *byzonder geluid* geven? Doch den klemtoon ontvangen zy ook op de wyze, als gezegd is.— Van gelyken behoef ik niet te doen opmerken dat, in onze tael, de voor- en nazetsels *be* , *ge* , *ver* , *ig*,

ige, *lyk*, *en*, enz. wáér ook geplaetst, altyd kort zyn; gelyk dit almede met de *i* het geval is.)

En deze regel is zeer eenvoudig. Hy zal het den vreemdeling, die onze tael leert, zoomin als den ingezetene, moeilyk maken, het enkel- van het meervoud te onderscheiden of te vormen. Wil iemand by voorbeeld, het enkelvoud van het woord *talen* kennen, zoo zal hy, door zyn gehoor genoegzaem verwittigd zyn dat *tal* dit niet is, maer wel *tale*, zynde de meervoudige *n* weggenomen; of, by inkrimping, *tael*. Begeert men, daerentegen, *tael* in het meervoud te stellen, zoo zal men eene *e* achter de consonant hebbende te plaetsen, die den klank *a* verlengt, even licht begrypen, dat men *talen* en niet *taelen* schryven moet. Immers met *taelen* te stellen zou de *a* *tweemael* verlengd zyn. Zoo doen de Brabanders. Doch, dat de Brabanders, gelyk omtrent vele andere punten, ook hier mistasten, zal, naer hetgeen wy zagen, door iemand, die onbevooroordeeld denkt, niet licht worden in twyfel getrokken.

Om hun stelsel van bestendige vokaelverlenging, in het gezegde soort van woorden, vol te houden,

zyn de Belgen niet alleen gedwongen overal eene letter méér te schryven, dan noodzakelyk is; maer zy vinden zich, ten aenzien der *e* en *o* nog bovendien verplicht hunnen toevlucht tot *accentteekens* te nemen, 't welk hen weer in andere moeilykheden verstrikt, daer de eenen de zelven zóó, en de anderen ze weêr anders willen geplaetst hebben, al, naer dat elks byzondere uitspraek het medebrengt. In *vader*, *nader*, *bever*, *over*, enz. houden zy intusschen de *a*, *e* en *o*, voor genoegzaem verlengd. Waerom dan ook niet in *talen*, *beven*, *geven*, *hopen*? of is de *e*, in eerstgemelde woorden, ook niet geplaetst ter verlenging der *a*, *e* en *o*? Welke regel zouden zy dan toch anders hebben om den vreemdeling te beletten dat hy *vadeêr*, *nadeêr*, *beveêr*, *oveêr*, zegge?

Maer *de Belgen*, zegt men, *willen het enkelvoud in het meervoud bewaren*. Wel nu! Het ware enkelvoud van *talen*, *beven*, *geven*, *hopen*, is *tale*, *hope*; *ik beve*, *ik geve*; door het blootelyk afsnyden der *n* zich aldus vertoonende. Immers, altyd in het enkelvoud te moeten schryven *tael*, *ik hoop*, *ik beef*, *ik geef*, zonder

zich immer het schryven van *ik hope*, *ik beve*, te mogen veroorloven, dit zal toch niemand begeeren, en zou de tael hard, stroef, en barbaersch maken, ja met de beschaefde uitspraek teenemael strydig wezen, voornamelyk by de Vlamingen. En wie toch zal de geschrevene tael harder willen hebben, dan de gesprokene?—Wyders is de door ons voorgeslagene regelmaet ook eenvoudiger dan eenige andere, dewyl men aen de opgegevene voorbeelden geene enkele letter behoeft te veranderen, hetgeen zoo niet kan geschieden indien men *ik geef*, *ik beef*, tot grondslag neemt, welke laetsten in het meervoud eene *v* aennemen (1).

Men werpe ons geene woorden, als *dalen* van *dal*, *graven* van *graf*, *zaden* van *zaed*, tegen, die, al maekten zy eene uitzondering op onze stelling, nog daerom niet tegen de zelve beslissen zou-

---

(1) Men denke niet dat wy de schryfwyze van *ik beef*, *ik geef*, enz. zoeken te verbannen. Integendeel. Men schryve nu eens het eene, en dan eens het andere, naer dat het de wet der welluidendheid zal vorderen. Het aengevoerde dient slechts om eene vaste regelmaet te geven.

den. *Dale*, *grave*, *zade*, zyn toch ook de enkelvouden van *dalen*, *graven*, *zaden*, daer het nog niet verboden is te schryven: *hy is ten grave gedaeld; hy was gesproten uit den zade van Abraham*. *Graf* en *straf*, en meer dergelyken, schoon elkander zeer gelyk in vorm en klank, worden in het Vlaemsch ook niet op de zelfde wyze vermeervoudigd. Elk stelsel heeft dus zyne zwarigheden, en zeker het onze heeft ze ook. Maer wy meenen dat de *exceptien* van onzen regel minder talryk zyn, dan van dien der Vlaemsche Spraekkunstschryveren, en slechts aen sommige naemwoorden toepasselyk. Met betrekking tot de werkwoorden wint onze stelling het voor vast in voortreffelykheid op alle andere.

De doffe of enclytische *e* is dan, wat doorgaens de *e muet* voor het fransch is, — het ware verlengingsmiddel der vokalen; en dit kunnen de Hollanders, schoon zy die als zoodanig willen verwerpen, niet loochenen, of wel hunne enkele vokaelspelling in het meervoud en in de onbepaelde wyzen der verba, met al den aenkleve van dien, valt geheel in duigen. En wanneer zy deze *e* als vokaelverlengend in

het *meervoud* aennemen, waerom dan ook niet in het *enkelvoud*? De regel van verlenging zou dan toch veel eenvoudiger zyn, en de vokael minder gapend, minder hard, worden uitgesproken. By alle menschelyke stem is elke lange klank, natuerlykerwyze, afdalend. De lange klank van *a* gaet noodwendig tot de verzachtende *e* over.

Maer, *de ouden hebben de vokalen door zichzelven verlengd*, hoor ik hen zeggen. — Ofschoon dit voorgeven door alles wordt tegengesproken, en, naer hetgeen wy hierboven gezien hebben, volstrekt geen steek meer houden kan, zoo willen wy er toch hier nog een oogenblik by stil staen.

Er is veel over de ouden geschreven. Maer in datgene, wat er over geschreven is, heeft men in het byzonder onze oude Nederduitsche Tael, al zeer dikwyls, miskend en geweld aengedaen. Elk heeft er bewyzen trachten in te vinden, tot staving van zyne byzondere taelbegrippen. En daer onze voorvaders ook soms den bal wel eens mis sloegen, of liever, daer hunne schriften onder de hand der afschryvers

veel geleden hebben (1), zoo viel het niet zeer moeilyk om er iets in aen te treffen, dat ten voorgestelden einde dienen kon. Men heeft zich dan ook byna altyd vergenoegd met er *voorbeelden* uit aen te halen, in plaets van tot de ware en algemeen geldende grondbeginselen, die er in opgesloten liggen, door te dringen, gelyk het BILDERDYK doet. Vandaer, vele verwarringen in de tael; vandaer ook dat ongelukkige stelsel der dubbele *a*. En hoe moeilyk was het niet om dit stelsel fatsoenlyk in te kleeden! En hoe gemakkelyk was het niet om een veel eenvoudiger aen te nemen!

Hoe moeilyk, zeg ik, want er was geen enkel voorbeeld van een dubbele *a*, zoo als men die nu gebruikt, by de ouden voorhanden. Daerentegen komen alle oudheidonderzoekers hierin overeen, dat men eertyds alle onze vokalen, zonder uitzondering, met eene *e* heeft verlengd; want dat de

---

(1) Ik heb een *Rymbybel* van MAERLANT voor my openliggen, waerin in de *h*, aen het begin der woorden *emel*, *als*, voor *hemel*, *hals*, enz. niet geschreven is. (De zelve is thans het eigendom van den heer VAN HULTHEM).

ouden ook *oe* ter verlenging der *o* gebruikten, lydt geen den minsten twyfel. Daer zy echter al vroeg de duitsche U (in ons *du* langen tyd bewaerd gebleven) lieten varen, om een byzonder teeken voor de fransche U te bezitten, zoo was het natuerlyk dat zy het gemis dier letter door den tweeklank *oe* hebben gezocht te vergoeden (1). Intusschen bleef de *oe* nog lang voor eene verlengde *o* gelden, en behield de klemgevende *e*, in *loven over*, enz. hare volle en onverwrikbare rechten.

De ouden hebben dan twee soorten van verlengingen gehad; want men kan niet loochenen dat zy de e, i, o, *en* u, *ook verdubbeld geschreven hebben?* — Ja, dat hebben ze!— maer hoe?

In geene van al de my bekende talen wordt de

---

(1) Dat onze voorouders den klank *oe* door de duitsche U hebben afgebeeld, is buiten allen kyf, en getuigt ook de W, die niets anders dan eene *dubbele u* is, ja zelfs nog zoo genoemd wordt. Een franschman zou onze uitspraek van het woordjen *wat*, in zyne spelling door *ouat*, en niet door *uat* zichtbaer maken. In *jou vrouw*, *trouw*, laet de *u* zich nog met den duitschen klank hooren.

vokael door zich zelve, dat is te zeggen, by verdubbeling, verlengd (1). Het heeft dan reeds voor my iets vreemds, dat onze ouden op dit denkbeeld zouden zyn gekomen: en daer ik er de reden niet van bevroeden kan, zoo ontstaet by my, natuerly-

---

(1) Men werpe my hier geen *aal*, *baar*, *waare*, enz. der Duitschen, of *aige*, *bââiller*, enz., der oude franschen tegen. Deze verdubbelde *aa* zyn, by franschen noch duitschen, ooit als gewoone verlengingen der *a* erkend, maer wel als teekens van een byzonder *accent* (in *bâiller*, geeuwend).

Volgens QUINTILIANUS (*de Inst. orat. I.* 4.) wil men, dat de vroegere Latynen de vokael zouden hebben verdubbeld, om ze lang te maken. 'T is mogelyk. Maer voor eerst hebben zy dan toch dit stelsel al vroeg verwerpelyk gevonden, en, ten tweede, wordt dit by QUINTILIAEN niet zoo duidelyk gezegd. (Men leze SPALDING over de aengehaelde plaetse. *Edit. Paris.* (*Le Maire*) 1821, in 8.o vol. 1. p. 87

Te dezer gelegenheid kan ik niet voorby, te zeggen, dat KLUIT (*over de spelling*, *deel* I *der nieuwe Bydragen*, bl. 299) opgemelden Romynschen schryver niet getrouw heeft aengehaeld. Hy vertaelt namelyk « *ook moet hy weten dat het Cicero behaagt heeft* AIIOMAIIO, *met eene verdubbelde* I *te schryven* » en hy laet het daeropvolgende achterwege. Zie hier de woorden van QUINTILIAEN: *Sciat etiam Ciceroni placuisse* AIIO MAIIOQUE *geminata* I *scribere*, QUOD SI EST, ETIAM JUNGETUR UT CONSONANS.

kerwyze, de vraeg: zou den zy dan misschien, gelyk andere volken, by het schryven van *aa*, *ee*, *ii*, *oo*, *uu*, *tweemael* de vokael hebben willen doen hooren? Immers dit ware natuerlyk; daer het herhalen van het teeken het herhalen van den klank met zich brengt?— En het eenvoudigst antwoord, 't welk ik op deze vraeg vinden kan, is: ja, zy hebben in woorden als *Aaron*, *Canaan*, *Isaac*, *heel*, *deel*, *twee*, *miin*, *ziin*, *geloof*, *rooven*, *muus*, *puud*, en andere, de vokael dubbel uitgesproken. Toets ik vervolgens deze myne meening aen de zuivere hedendaegsche Brabandsche uitspraek, in hare dialektische wyziging, dan wordt my zulks ten volle bevestigd, zoo dat er my geen den minsten twyfel meer van overig blyft. Want, wy Brabanders brengen die woorden, nog heden ten dage, uit, byna als of er stond *Cana-han*, *hie-jel*, *twie-je*, *mei-jn*, *gelo-hof*, *meu-his*, enz.(1) geschiedende de

---

(1) De ouden stelden *uu*, in de woorden, welke wy thans met de diphtong *ui* schryven, *muis*, *huis*; maer in geen andere. Dit doet zien dat zy wel degelyk de dubbele vokael dubbel, of met een' gemengden klank, uitspraken. Hun *wt* is bekend.

overgang, opzichtelyk de hardere *a*, *o*, en *u*, door het tusschenplaetsen eener lichtgeaspireerde *h*, en ten aenzien der *e* en *i* door eene versmeltende *j* (of de *j* in *ij*, de hoogduitsche verlenging *h*, het mœsogotische *jan*, enz. hier vandaen komen, wil ik niet onderzoeken.)

Men zegge niet, dat de *e* in *gaen*, *staen*, *lief*, *muer*, eenen vermengden klank zoude vormen. Vóór de vokael geplaetst, deed zy dit voorzeker; ná de vokael kan zy het niet, indien men den aerd onzer tale raedpleegt. (Van de *oe* hebben wy reeds gesproken (1).) *Waereld*, *paerel*, *waerd*, *rechtvaerdig*, leveren dus geen vermengd geluid op, schoon ik het daervoor houde, dat men deze woor-

---

(2) Hoe de ouden de hardlange *o* in de woorden *schoen*, *doet*, *groet*, *boem*, (thans, en toen ook soms *schoon*, *dood*, enz. geschreven wordende) hebben uitgesproken, laet ik onverlet. Zy mogen *scho-en*, *do-et gro-et*, *bo-em* (als vele Brabanders nog doen) of wel, *schoen*, *doet*, *groet* (met den tegenwoordigen klank der *oe* of der duitsche *ö*) gezegd hebben, het doet weinig ter zake. Waerschynlyk zal elk schryver min of meer daerin zyn eigen dialekt gevolgd zyn, gelyk trouwens zulks ook met meer andere punten der spelling het geval was.

den soms ook, naer het voorbeeld der ouden, en waer het de welluidendheid of de verscheidenheid vordert, met eene *e*, *wereld*, *perel*, enz. behoort te schryven, en uit te spreken; vermits de klank der fransche *é* by de Nederlanders algemeen gebruikelyk is, althans in de meeste woorden, waer de *e* zich vóór eene *r* geplaetst vindt; en doordien de *a* zich dikwyls in *é* verwisselt (*varen*, *veren*, enz.).

Neemt men nu het hierboven door ons voorgedragene stelsel aen, zoo als ik het aennemelyk en uit onze oude tael bewysbaer achte, dan lossen zich alle zwarigheden op. De ouden verlengden dan de vokael door eene enclytische of doffe *e* (onmiddelyk op die vokael, of op de daer naest staende enkele consonans volgende) of schreven de dubbele, om dubbel uitgesproken te worden, by wyze van versmelting. De tusschenkomst dier *e* in *aennemelyk*, *dadelyk*, *namelyk*, *noodzakelyk*, en in vele andere zulke woorden, verklaert zich dan van zelf; zoo blyven dan alle de infinitiven onzer werkwoorden op *en* uitgaen, hetgeen met de Hollandsche schryfwyze van *gaan*, *staan*, enz. niet wezen kan; zoo moet de *ie* niet langer onder de tweeklanken gerekend worden; zoo kan de *ij* of

y in meersylbige woorden (*mijne* , *schrijven*, enz.) als het teeken van eenen vermengden klank plaets hebben, zonder dat de regel der enkele vokaelspelling er by lyde; en zoo wordt eindelyk alles regelmatig.

Men denke, intusschen, niet, dat wy de bovenvermelde woorden *heel*, *deel*, *zijn*, enz. voor tweelettergrepig willen doen doorgaen: zy zyn dit zoomin als de tweeklanken *au*, *ei*, *ui*, enz. in welke de overgang en versmelting op gelyke wyze plaets vinden (1). Ook zou onze verkortende uitspraek zich daertegen verzetten. En daerom zouden wy in vele woorden, als *dagelyks*, enz. veelliever de *y* dan de *ij* geschreven zien. Ons inzicht strekt slechts daerhenen, om den lezer een denkbeeld van de klankvorming by de ouden, en eene vaste regelmaet, te geven.

Daer wy over de macht der *enclytica* in onze tael sprekende zyn, zoo kunnen wy nog met een

---

(1) Men laet in het italiaensch de vokalen elk afzonderlyk hooren in de woorden *mai*, *miei*, *tuoi*, *suoi*, enz. zonder dat daerom die woorden meersylbig zyn.

enkel woord doen opmerken, dat de *le*, de *se*, de *fe*, de *sche*, in *alle*, *ysselyk*, *gewisselyk*, *straffelyk*, *menschelyk* (1), en in meer andere zulke woorden almede enclytische verlengingen zyn, welke verlengingen altyd naer den wortel der woorden verwyzen.

Maer ook in andere opzichten bezit de klemgevende *e* hare onmiskenbare eigenschappen, die wy niet verzwygen mogen. Aen de adjectiven geeft zy eene byzondere kracht en beteekenis. Wanneer ik zeg *een groot man*, dan spreek ik van een' man, die tot de soort der *grooten* behoort, in het algemeen; maer zeg ik *een groote man*, dan geeft de achteraengevoegde *e* aen *groot* eene *particulariserende* beteekenis, en ik bedoel dan een' *groote* onder de mannen (een' langen man). In *myn moeder* doe ik het woord *myn* kort hooren; door *myne moeder* houde ik de aendacht bepaeldelyker gevestigd op de betrekking van *my*, tot *moeder*, en breng er dus het accent op. Waerom de byvoeglyke naemwoorden van het vrou-

(1) Over de reden waerom de letteren f, l, m, n, r, en s, ook *effe*, *elle*, *emme*, *enne*, *erre* en *esse*, worden genoemd, zie Bilderdyk, t. a. p. bl. 156.

welyk geslacht, en die op namen van zaken of dieren toepasselyk zyn gemaekt, doorgaens de *e* aennemen, kan men by Bilderdyk goede redenen vinden aengehaeld (welken schryver over dit onderwerp, gelyk over veel andere, behoort nagelezen en bestudeerd te worden). By de Belgen, zoowel als by de Hollanders, wordt zulks in het spreken meestal waergenomen: waeruit wederom volgt, dat eerstgemelden eene groote schoonheid van hunne tael verwaerloozen, door bestendig *eenen grooten man*, enz. te willen schryven.

Met hun *den*, in nominativo, zal het eveneens gelegen zyn. Het oude Nederduitsch kende slechts één artikel voor alle de geslachten, voor enkel- en meervoud, gelyk nu nog het engelsch; namelyk, de met hare sterke scheva uitgesprokene *d*. Men schreef *d'man*, *d'vrouw*, *d'kind*. Vandaer, dat wy by Van den Leemputte aentreffen: *In den beginne was dwoort, ende dwoort was by Gode, ende God was dat woort*; vandaer, het nog zeer gebruikelyke *d'heer*, *van den huize*, enz.; vandaer, eindelyk, de reden, waerom wy de *de* met het daeropvolgende woord laten versmelten, als dit woord eene vokael aen het hoofd draegt (*d'eene*, *d'andere*, enz.)

Doch, *wat nu van* den? —

De stootende letter *n* heeft, van ouds, en uit haren aerd, kracht of drukking te kennen gegeven (1). Dit zal niemand loochenen. Ik moet derhalve *van den vader*, *aen den vader*, met *den* schryven, daer de beteekenis *vader* eene drukking ondergaet, waer door *vader* niet meer onveranderd, of op zich zelven (*d. i. in nominativo*) staen blyft, maer gewyzigd is. In het voorstel *de vader slaet den zoon*, ziet men duidelyk *den zoon* aengedaen; maer in het Vlaemsche *den vader slaet den zoon* vertoont zich dat onderscheid niet. En wie zeggen kan, dat het onderwerp steeds vóór het voorwerp geplaetst moet zyn, om de betrekking van het eene met andere aen te wyzen, kent onze tael niet, of vergeet, dat dan vele gezegden duister en onbepaeld zouden worden, als, by voorbeeld:

---

(1) Zoo zeggen wy, dagelyks, *ik zal n'zondag by u komen*, zonder te weten waerom wy hierin de *n* gebruiken. Het is, om op het woord *zondag* te drukken; en de ouden zouden hier *ik zal den zondag by u komen*, geschreven hebben. In *ik en wil niet* wordt *ik* door het drukkende *en* negativelyk gewyzigd. In *dien* wordt *die* meer aenwyzend gekenmerkt, enz. enz.

'T geloof dat hem den *hemel* gaf
Vertroostte hem, by 't zien van 't graf.

Dit is toch goed Vlaemsch, in den zin: *dat de hemel het geloof gaf?* Waerom dan niet liever geschreven:

'T geloof dat hem de *hemel gaf*, enz.?

Het is waer, dit onderscheid kan in het vrouwelyk en onzydig geslacht, en by het meervoud geen plaets vinden; en de Vlamingen hebben het niet geheel mis, als zy zeggen, dat zulke regel overal van toepassing behoorde te zyn. Dit was hy ook meerendeels by de ouden, die met de manlyke *n*, of met de vrouwelyke *r*, *van den vader*, *van der vrouw*, *van den kinde*, en in *plurali*, *van den vaderen*, *van den vrouwen*, *van den kinderen* schreven; ja, zelfs heden gebruiken wy nog soms, in het onzydig, *van den huize*, *aen den huize*, en stellen wy in het vrouwlyk geslacht, *ik gaf het der vrouw*, en, in het meervoud, *den kinderen.*

Doch, al bestond slechts dit onderscheid voor het manlyk geslacht alléén, dan nog dienden wy het te bewaren, daer het artikel, in onze tael, de geslachten

niet aenwyst, en *daer het ons van grooter aenbelang toeschynt den logischen zin van een schriftelyk opstel te kunnen erkennen, dan wel het geslacht der naemwoorden*(1). Indien de Vlamingen het lidwoord van het eene geslacht van dat der andere willen doen verschillen, zoo behoorden zy het vrouwlyk ook van de drie meervouden, en dezen van elkanderen te onderscheiden. Hun regel gaet dan ook niet door, terwyl hy, buiten alle bedenking, de tael hard en stroef en strydig met hunne eigene uitspraek maekt.

. . . .

Wil iemand nog tegenwerpen, dat men uit de Hollandsche schryfwyze *de geleerde*, *de wyze*, niet weten kan, of men van een vrouw, dan wel van een' man spreke? Ik antwoorde, dat men, door aldus te schryven, blootelyk een *individu* bedoelt, welke geleerd of wys is (2); want de slotletter

---

(1) Wat doet het my, dat *de hemel* (in het gegeven voorbeeld) tot het mannelyk geslacht behoore? — Maer het is my niet onverschillig te kunnen weten of *de hemel het geloof* dan of *het geloof den hemel gaf*. Het geslacht ligt, niet in de artikels, maer in de beduidenis of den vorm der naemwoorden opgesloten, gelyk Bilderdyk zoo uitmuntend bewezen heeft.

(2) Een andere vraeg zou het zyn: of het *algemeene*

s toont ook hier, door hare enclytische werking, dat men meer op de hoedanigheid dan op den persoon ziet. Het kan een man of een vrouw zyn, dat is my tot dus verre onverschillig; en geen Hollander ter wereld, die zyne tael kent, zal ooit daeronder bepaeldelyk *een geleerd* of *wys man* bedoelen, zoo min als hy uit het woord *diepte* de diepte van een put, van een rivier, of van eene gedachte verstaen zal.

Doch wy vergeten dat wy, zoo voortgaende, allengs de spelling uit het oog verliezen. Keeren wy tot dezelve terug, en zien wy, wat er ons, ter voltooiing onzer take, nog overig blyft.

§. 3.

Over de medeklinkers, enz.

Indien ik het wel voor hebbe, zyn de belangrykste geschilpunten van het Hollandsch en het Vlaemsch reeds afgehandeld, en hebben wy nu

---

dat in dit *geleerde* en *wyze* ligt opgesloten, niet tot het *mannelyk geslacht* verwyze? — Men leze hierover BILDERDYK.

nog slechts kortelyk te onderzoeken, hoe het met het gebruik der medeklinkers, met de spelling der gelykluidende, en der uit vreemde talen ontleende woorden, zoo ook met de vorming der verkleinwoorden, gelegen is.

Wat dan het eerste punt betreft: wy zouden er voor zyn, dat men, ter bewaring van het eigendomlyke onzer oude schoone tael, de *dt* schreve, als eene verkorting van *det*, in den tweeden en derden persoon van den tegenwoordigen, en den tweeden van den onvolmaekt- verledenen tyd der aentoonende wyze van onze verba, welke in de onbepaelde wyze eene *d* in de laetste lettergreep hebben, als *binden*, *worden*, enz.— En om de zelfde reden zouden wy de van ouds voor slotletters gediend hebbende *ch* het liefst geschreven zien in *macht*, *zacht*, *bocht*, *gezicht*, *plicht*, *zucht*, en in de meeste andere zulke woorden, waerin de *t* de syllabe sluit; daer zulks, naer ons inzien, voor een vasten regel zou kunnen dienen, terwyl elke andere regelmaet moeilyk, en aen veel uitzonderingen onderhevig, is. De *g* toch, heeft eene zeer sterke scheva; zoo zelfs, dat de ouden het woord *magt* zeer waerschynlyk als *maget* (*virgo*) zouden hebben uit-

gesproken, gelyk de Hoogduitschen ook met *magd* doen. Ik hoef daerby niet te doen opmerken dat het geheel anders met *moogt*, *draegt*, *vraegt*, enz. gelegen is, die men oudtyds *moget*, *draget* en *vraget* zou geschreven hebben, en ook nu nog aldus mag laten hooren.—Doch, in *lachen*, *wichelaer*, *lichaem*, enz. schynt het ons op zyn best overtollig eene *g* voor de *ch* te plaetsen; vermits de *ch*, als slotklank, zich altoos by de vorige letters aensluit, en men dus niet *li-chaem*, *la-chen*, maer *lich-aem*, *lach-en* spellen moet.

Wat *koninklyk*, *aenvankelyk*, *vergankelyk* en meer zulke woorden is betreffende: schoon wy er verre af zyn, van deze manier van schryven belachelyk te vinden, gelyk sommigen doen, zoo verkozen wy toch liever *koninglyk*, *aenvanglyk*, *verganglyk*, (zonder inlassching der *e* achter *g*,) omdat wy gelooven, dat de *g*, op *l* overgaende, niet eigenlyk *k* wordt, maer dat de *gl* hier gelyk in het hoogduitsche *gleich* moeten worden uitgesproken.

In de tweede plaets, zouden wy de gelykluidende doch in beteekenis verschillende woorden, zoo weinig mogelyk, door de spelling willen doen onder-

scheiden. Immers, de geschrevene tael is slechts het afdruksel der zuiver gesprokene, en moet ook niet méér zyn. Door *g* in het eene woord, *ch*, in het andere, te gebruiken, door de *b* in *p*, *d* in *t*, te verwisselen, of, met andere woorden, door aen verschillige letters den zelfden klank toe te kennen heeft men reeds groote verwarringen doen ontstaen, en zou men er nog grootere doen geboren worden. Hoe meer men, met de Vlamingen, het verschil zou trachten zichtbaer te maken voor het oog, hoe meer de gestelde regels van hunne kracht verliezen zouden. Al noemt men het schrift

Cet art ingénieux
De peindre la parole et de parler aux yeux;

het is toch niet blootelyk de *tael der oogen*, en dient wel degelyk om ook overluid gelezen te kunnen worden. Men vermyde dus, zorgvuldiglyk, het dubbelzinnig gebruik der gelykluidende woorden, en zoo zal onze stelregel nog bovendien het voordeel bezitten van tot een' goeden schryfstyl op te leiden. Sommige onderscheidingen nogtans, als *nog* van *noch*, *dog* van *doch*, en andere, die door

een langdurig en ingeworteld gebruik gevestigd zyn, kan men blyven behouden.

Eindelyk zouden wy, met SIEGENBEEK, de uit vreemde talen ontleende woorden, welke door veelvuldig en langdurig gebruik by ons een algemeengeldend burgerrecht verkregen hebben, doorgaens met nederduitsche letteren willen spellen; doch, om zich aen eene vaste regelmaet te kunnen houden, en om niet alles van den vreemde overtenemen, gelyk men sedert eenigen tyd, en tegen het gevoelen van dien schryver aen, heeft beginnen te doen, zoo zouden wy in bedenking geven, of men niet wèl zoude doen, met voor dit soort van vernationaliseerde woorden alleen te erkennen de zulken, voor welke er in het nederduitsch geene betere of eigene benamingen bestaen? — Doch, ook hier in zal men veel aen het gebruik moeten toegeven.

Om nu, ten slotte, nog een woord over de vorming der verkleinwoorden te zeggen, diene aengemerkt, dat ofschoon de Hollanders meer gebruik maken van *je*, en de Brabanders van *ke* of *ske*, beiden nogtans deze twee wyzen van verkleiningen gelykelyk erkennen; want de Brabanders zeggen

en schryven zoo wel *printje*, *kindje*, *ventje*, *nichtje*, als *boeksken*, *woordeken*, en wat dies meer is. Doch de *pje* in *boompje*, *naempje*, *lichaempje*, enz. zagen wy geerne plaets ruimen voor *tje* of *tjen*, welke een minder vreemd voorkomen hebben.

En zoo ben ik dan aen het einde van myne opgenomene taek. Zoo heb ik dan beproefd om het verschil der Hollandsche en Vlaemsche schryf- en spreekwyzen voor te dragen en te beoordeelen. En dat deze beoordeeling, over het geheel, ten voordeele van het Hollandsch is uitgevallen, (ofschoon ik het stelsel van de verlenging der vokalen, by middel van verdubbeling, als met de regelmaet der tale strydig, heb moeten afkeuren,) behoeft niet nader aengewezen te worden, en zal door iemand, die myne redenen, vóór en tegen, met rype aendacht heeft overwogen, niet licht worden in twyfel getrokken.

De behandeling van dit punt heeft ons aenleiding gegeven tot het ontdekken van nieuwe schoonheden in onze tael, die door nog geen' schryver opzette-

lyk waren aen den dag gelegd. Zy heeft ons nogmaels den rykdom en de voortreffelykheid onzer moedertale, waerop de Nederlander met recht roem draegt, doen bewonderen; zy heeft ons aengetoond hoe Bataven en Belgen, sints zy de broederhand van elkanderen aftrokken, en hun eigen weg verkozen te gaen, van het rechte spoor zyn afgedwaeld, en de eenvoudige regels hunner spraek hebben miskend of verwaerloosd. Zy heeft ons eindelyk geleerd hoe beiden, om een vergelyk te treffen, tot het oude Nederduitsch eenigermate zullen moeten terug treden, en hoe elk van hen zyne byzondere begrippen van spelling en tael (die den toets der deugdelykheid niet hebben kunnen doorstaen) op het altaer van broederlyke hereeniging, onderlinge beschaving en volmaking, zal moeten slachtofferen; — voortaen geen *Vlaemsch*, geen *Hollandsch* meer schryvende, maer NEDERDUITSCH! — Gelukkig voor my, indien ik, door dezen mynen arbeid, iets mocht hebben toegebracht ter bevordering van eensgezindheid by myne zuid- en noordelyke Landgenooten, en dus tot het welzyn van myn dierbaer Vaderland!

EINDE.